

KATSAUKSIA 10/2016

HENKIRIKOSKATSAUS 2016

MARTTI LEHTI

Huomautuksia

- Ellei toisin mainita katsauksen tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmän tietoihin ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (entinen Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) tutkimuksiin.
- Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä on Poliisihallituksen, Poliisiammattikorkeakoulun ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin yhteisesti ylläpitämä tietokanta.

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/krimo

PL 24, Unioninkatu 40
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 10/2016

ISBN 978-951-51-0621-6 (pdf)

ISSN 2342-7779 (pdf)

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	1
1 Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä	2
2 Historiallinen ja alueellinen kehitys.....	3
2.1 Henkirikollisuus Euroopassa	3
2.2 Historiallinen kehitys Suomessa.....	7
2.3 Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä	9
2.4 Alueellinen jakauma.....	10
3 Rikokset.....	11
3.1 Osapuolten aiempi rikollisuus.....	11
3.2 Osapuolten aiempi keskinäinen väkivalta.....	13
3.3 Muu rikosta edeltänyt oirehtiminen.....	13
3.4 Uhrien ja tekijöiden määrä	14
3.5 Tekovälineet ja väkivallan tyypit	15
3.6 Tekopaikka	17
3.7 Päihteet	19
3.8 Motiivit	21
3.9 Osapuolten suhde.....	23
3.10 Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset	26
4 Rikososapuolet	27
4.1 Ikä ja sukupuoli	27
4.2 Kansalaisuus ja syntymämaa.....	29
4.3 Työelämäsuhde ja sosioekonominen asema.....	32
4.4 Perheasema	34
4.5 Päihteiden väärinkäyttö.....	35
4.6 Erityisryhmät rikososapuolina.....	37
4.7 Nuorten henkirikollisuus.....	38
5 Henkirikosten seuraukset.....	39
5.1 Rikosten ilmitulo.....	39
5.2 Rikosten selvittäminen ja esitutkinta.....	40
5.3 Oikeuskäsittely ja rangaistukset	41
6 Henkirikollisuuden viime vuosien kehityskulkuja.....	47
Kirjallisuutta	48
Liitteet.....	52

Tiivistelmä

- § Vuonna 2015 poliisin tietoon tuli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 115 (+1 %) uhrin kuolemaan johtanutta tahallista väkivaltarikosta. Vuotuinen rikollisuustaso 100 000 asukasta kohti oli 2,1.
- § Henkirikollisuuden seurantajärjestelmän (HSJ), johon rikokset kirjataan vasta esitutkinnan päätyttyä, tämän hetkisen arvion (19.1.2016) mukaan henkirikosten määrä vuonna 2015 oli 85 (–1 %). Vuotuinen rikollisuustaso 100 000 asukasta kohti oli 1,5.
- § Henkirikosten määrä vastasi vuonna 2015 edellisvuosia ollen edelleen erittäin matala viime vuosikymmenten keskitasoon verrattuna. Henkirikollisuus on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana selvästi vähentynyt, vaikkakin vuotuiset vaihtelut ovat olleet suuria. Lasku on tapahtunut miesten tekemissä henkirikoksissa. Henkirikollisuuden taso on jo kuusi peräkkäistä vuotta alittanut 1960-luvun puolivälissä vallinneen, joka oli tätä ennen maamme modernin tilastointihistorian matalin.
- § Henkirikosten pääosa liittyy Suomessa keski-ikäisten työelämän ulkopuolella olevien miesten keskinäisiin alkoholinkäyttötilanteisiin. Vuosina 2003–2014 67 %:ssa aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikos hetkellä humalassa, 82 %:ssa rikoksia ainakin yksi osapuolista oli humalassa.
- § Yleisin uhri on tuttavain tai ystävien surmaama mies (45 % uhreista). Seuraavaksi yleisimmät ovat parisuhdekumppanin surmaama nainen (17 %) ja uhrille ennalta tuntemattoman henkilön surmaama mies (10 %).
- § Vuosina 2003–2013 henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä 57 % oli tuomittu tuomioistuimessa henki- tai pahoinpitelyrikoksesta rikosta edeltäneiden kymmenen vuoden aikana ainakin kerran, 28 % oli ollut rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana suorittamassa ehdotonta vankeusrangaistusta. 36 % oli ollut elämänsä aikana vankilassa ainakin kerran ennen rikosta.
- § Henkirikollisuuden alueelliset tasoerot ovat huomattavat. Korkeimmat rikollisuustasot löytyvät Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnista.
- § Henkirikollisuuden taso on Suomessa tällä hetkellä Euroopan unionin seitsemänneksi korkein ja keskimääräistä korkeampi myös kaikki Euroopan maat huomioiden. Rikollisuustason korkeus selittyy suurelta osin keski-ikäisten työttömien miesalkoholistien poikkeuksellisen korkealla rikollisuustasolla. Muiden sosioekonomisten ryhmien henkirikollisuus ei Suomessa tasoltaan juurikaan eroa muiden läntisen Euroopan maiden tilanteesta.
- § Henkirikoksista vuosina 2003–2013 epäillyistä 85 % vastaan nostettiin syyte ja 75 % tuomittiin rangaistukseen. Rangaistukseen tuomituista 94 % sai ehdottoman vankeusrangaistuksen. Katsauskaudella taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli 9 vuotta 6 kuukautta ja naisten 8 vuotta 8 kuukautta.
- § Vuosina 2003–2005 tehdyistä henkirikoksista tuomituista henkilöistä, jotka olivat jo suorittaneet rangaistuksensa, 24 % oli tuomittu rangaistuksen suorittamisen jälkeen tehdystä väkivaltarikoksesta vuoden 2014 loppuun mennessä. Viisi (2 %) oli syyllistynyt uuteen tahalliseen henkirikokseen.

1 Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Poliisiammattikorkeakoulu ja sisäasiainministeriön poliisiosasto käynnistivät 1.6.2002 henkirikollisuuden seurantajärjestelmän. Hankkeen tavoitteena on seurata henkirikosten määrän ja piirteiden kehitystä sekä tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää henkirikosten ehkäisyyn, rikosten selvittämiseen ja väkivallan syiden perustutkimukseen. Henkirikosten seurantahanke on tarkoitettu pysyväksi. Tällä hetkellä sopimus on voimassa vuoden 2019 kesäkuuhun saakka.

Tietokantaan kirjataan perustiedot poliisin tietoon tulevien henkirikosten (murha, tappo, surma, lapsensurma) ja tahallisen pahoinpitelyrikoksen yhteydessä tehtyjen kuolemantuottamusrikosten osapuolista sekä teonpiirteistä. Tietokantaan ei kerätä tietoja henkirikoksen yrityksistä tai muista väkivaltarikoksista.

Tiedot kerätään rikosten esitutkinnasta vastaavilta henkilöiltä määrämuotoisella sähköisellä lomakkeella. Ne kirjataan, kun esitutkinta on saatettu loppuun tai rikoksen ilmi tulosta on kulunut yksi vuosi. Käytännössä tietokanta sisältää siten tietoja poliisin tietoon tulleista ja *esitutkinnassa todennäköisiksi henkirikoksiksi* todetuista tapauksista. Tietojen kattavuus tarkistetaan poliisiasian tietojärjestelmän (PATJA) avulla.

Tutkintalomakkeessa on rikosta ja sen ominaispiirteitä koskevia kysymyksiä kaikkiaan 34, rikososapuolia koskevia kysymyksiä on 45 ja tutkinnallisia seikkoja koskevia kysymyksiä kahdeksan. Seurannan pääasiallinen laskentayksikkö on henkirikoksen uhri.

Henkirikostietokannan käyttöoikeus on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutilla (entinen Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) ja Poliisiammattikorkeakoululla. Tietoja julkistetaan vain muodossa, josta yksittäisiä asianosaisia ei voida tunnistaa.

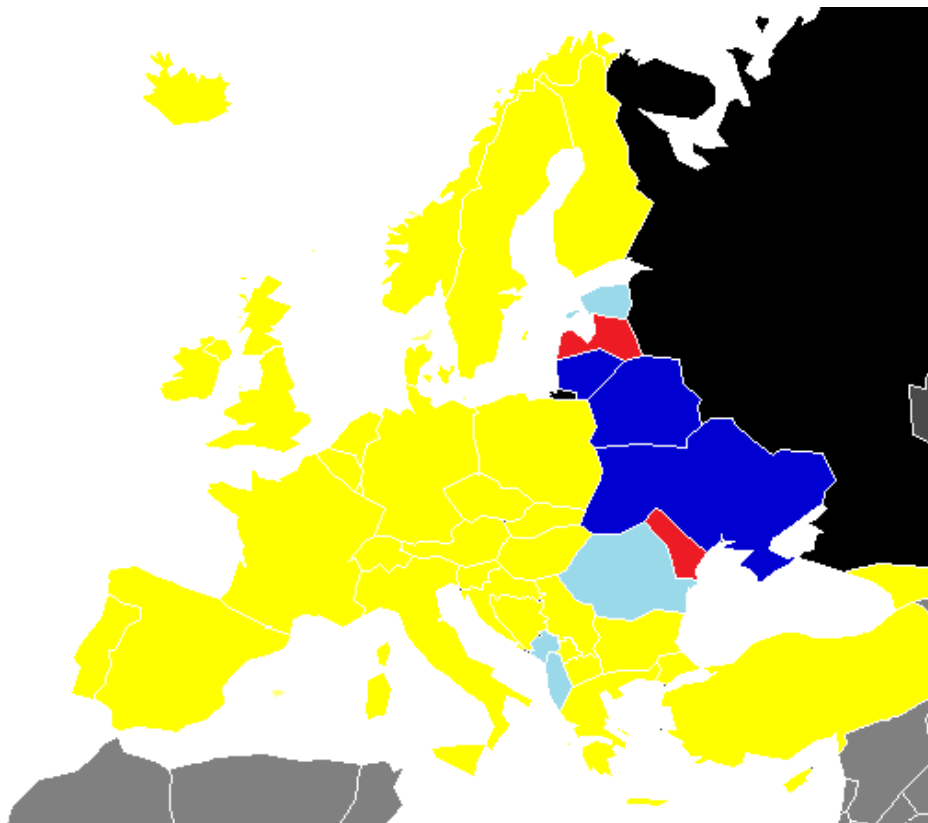
Tietokannan ylläpito, rahoitus ja siihen perustuva tutkimus on jaettu tutkimuslaitosten ja Poliisihallituksen kesken. Tietokantaa säilytetään Poliisiammattikorkeakoulussa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa.

2 Historiallinen ja alueellinen kehitys

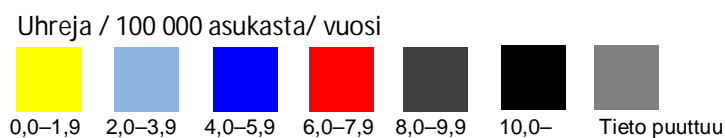
2.1 Henkirikollisuus Euroopassa

Rikollisuuden kansainvälisen vertailun ongelmana on se, että rikostunnusmerkitöt eroavat maittäin huomattavasti. Kuolemaan johtaneen väkivallan kohdalla vertailuongelma on vähäisempi kuin seurauksiltaan lievemässä väkivallassa. Kuitenkin myös täytettyjä henkirikoksia koskevia rikostilastotietoja vertailtaessa on muistettava, että henkirikoksia tilastoidaan hyvin monenlaisilla ja kirjavilla rikosnimikkeillä, joista aina ei suoraan ilmene että kyseessä on uhrin kuolemaan johtava väkivaltarikos. Ongelmia tuottaa myös rajanveto tahallisten ja tuottamuksellisten rikosten välille.

Yksiselitteisin tahallisen väkivallan kansainvälisesti kattava ja vertailukelpoinen tilastollinen lähde on maailman terveysjärjestön WHO:n keräämät kuolemansyytilastot. Tosin maakohtaiset erot rikosten selvityskyvyssä ja terveydenhuoltojärjestelmien toimivuudessa vaikuttavat myös niiden sisältämien tietojen vertailukelpoisuuteen. Kuolemansyytilastoissa henkirikoksen aiheuttamiksi kuolemantapauksiksi kirjataan ainoastaan ne, joissa kuolemaan johtaneet vammat aiheuttanut väkivalta on kyetty selvittämään tahalliseksi ja uhrista on voitu kirjoittaa kuolinsyytödistus.

Kuvio 1 Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohden. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Laskettu WHO:n luvuista

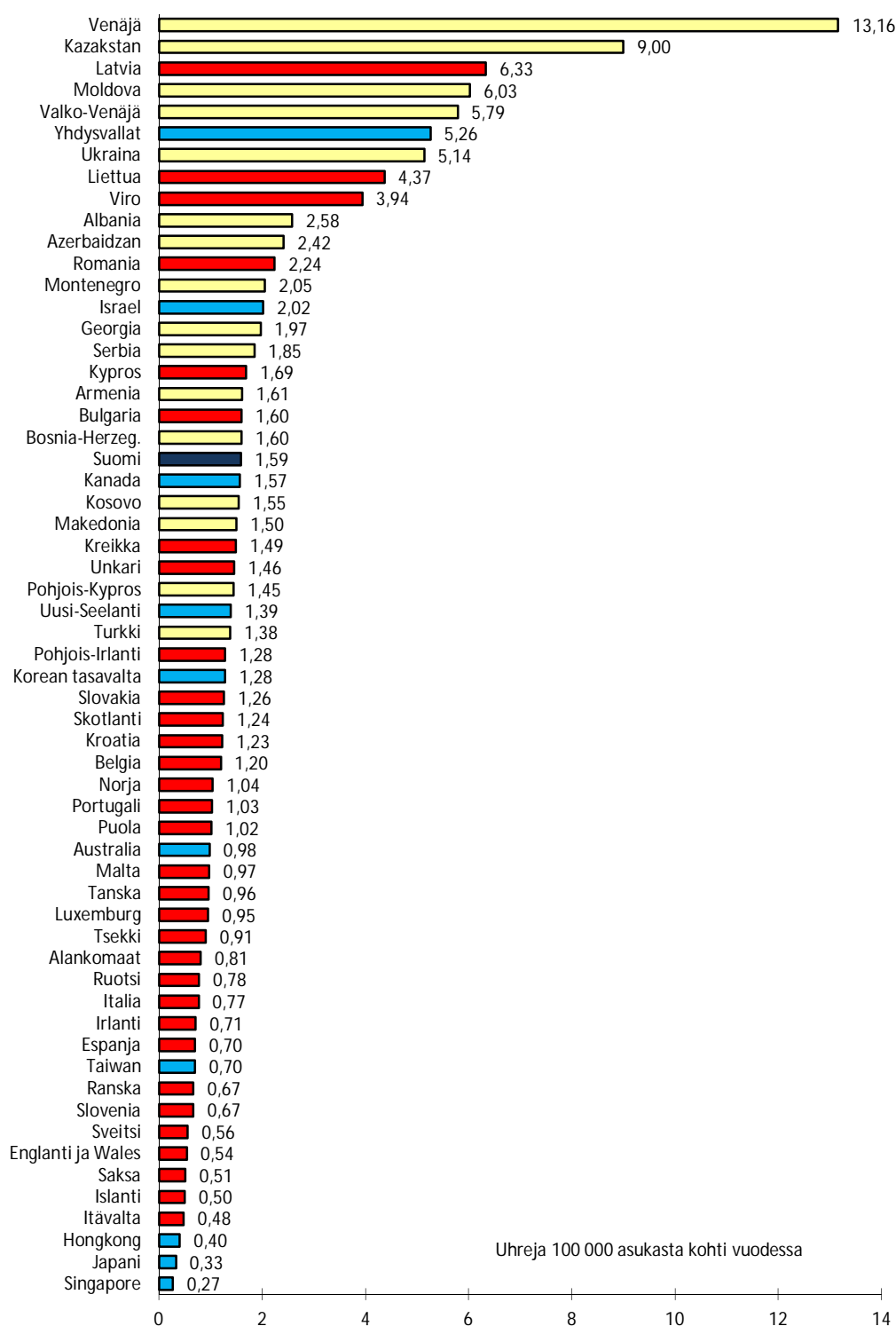
Euroopan on voinut perinteisesti jakaa henkirikollisuuden tason perusteella neljään vyöhykkeeseen. Läntisessä Euroopassa (Skandinavian maat, Sveitsi ja kaikki Euroopan unionin vanhat jäsenmaat Suomea lukuun ottamatta) henkirikollisuuden asukaslukuun suhteutettu vuotuinen taso on jo pitkään ollut vähemmän kuin kaksi surmattua 100 000 asukasta kohti. Länsi-Euroopassa ja Skandinavian maissa tilanne on ollut suhteellisen vakaa 1800-luvun puolivälistä saakka, Välimeren maissa henkirikollisuus laski länsieurooppalaiselle tasolle vasta toisen maailmansodan jälkeen. Samaan alhaisen henkirikollisuuden vyöhykkeeseen kuuluvat nykyisin myös itäisen Keski-Euroopan ja Länsi-Balkanin maat. Tosin 1990-luvun yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen murrokseen liittyi niissä väkivaltarikollisuuden voimakas kasvu, jonka seurauksena henkirikollisuustaso kaksinkertaistui. Muutos jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi ja rikollisuus on sittemmin palannut aiemmalle tasolle (kuvio 1).

Perinteisiä korkean henkirikollisuuden maita Euroopassa ovat olleet Suomi sekä Itä-Balkanin, Baltian ja Itä-Euroopan maat. Itä-Euroopassa, Baltian maissa ja Balkanilla 1990-luvun yhteiskunnalliset muutokset aiheuttivat Keski-Eurooppaa rajumman väkivaltarikollisuuden kasvun ja toisin kuin Keski-Euroopassa erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella rikollisuustaso on edelleen huomattavasti korkeampi kuin 1980-luvun lopulla. Baltian maista Virossa ja Liettuassa henkirikollisuus on tosin nykyisin palannut 1990-luvun väkivalta-aaltoa edeltävälle tasolle, mutta Latviassa rikollisuustaso on edelleenkin puolitoistakertainen 1980-luvun lopun tasoon nähden. Eniten henkirikoksia asukasta kohti tehdään Euroopassa Venäjällä. Henkirikollisuuden tasoerot maan sisällä ovat kuitenkin suuret. Uralin itäpuolisilla alueilla rikollisuustaso on noin kaksinkertainen maan keskitasoon verrattuna ja vastaavasti Etelä-Venäjällä vain puolet maan keskitasosta. Pietarin, Murmanskin ja Moskovon alueilla henkirikollisuuden taso on viime vuosina ollut viidenneksen koko maan rikollisuustason alapuolella, Karjalan tasavallassa maan keskitasoa (Pridemore 2003) (kuvio 2).

Taulukko 1 Suomen sijoittuminen henkirikoskuolemariskin vertailussa Euroopassa (WHO)

	Naiset	Miehet	Koko väestö
Eurooppa 49	13.	20.	19.
EU 30	6.	8.	7.
EMU 19	4.	6.	5.

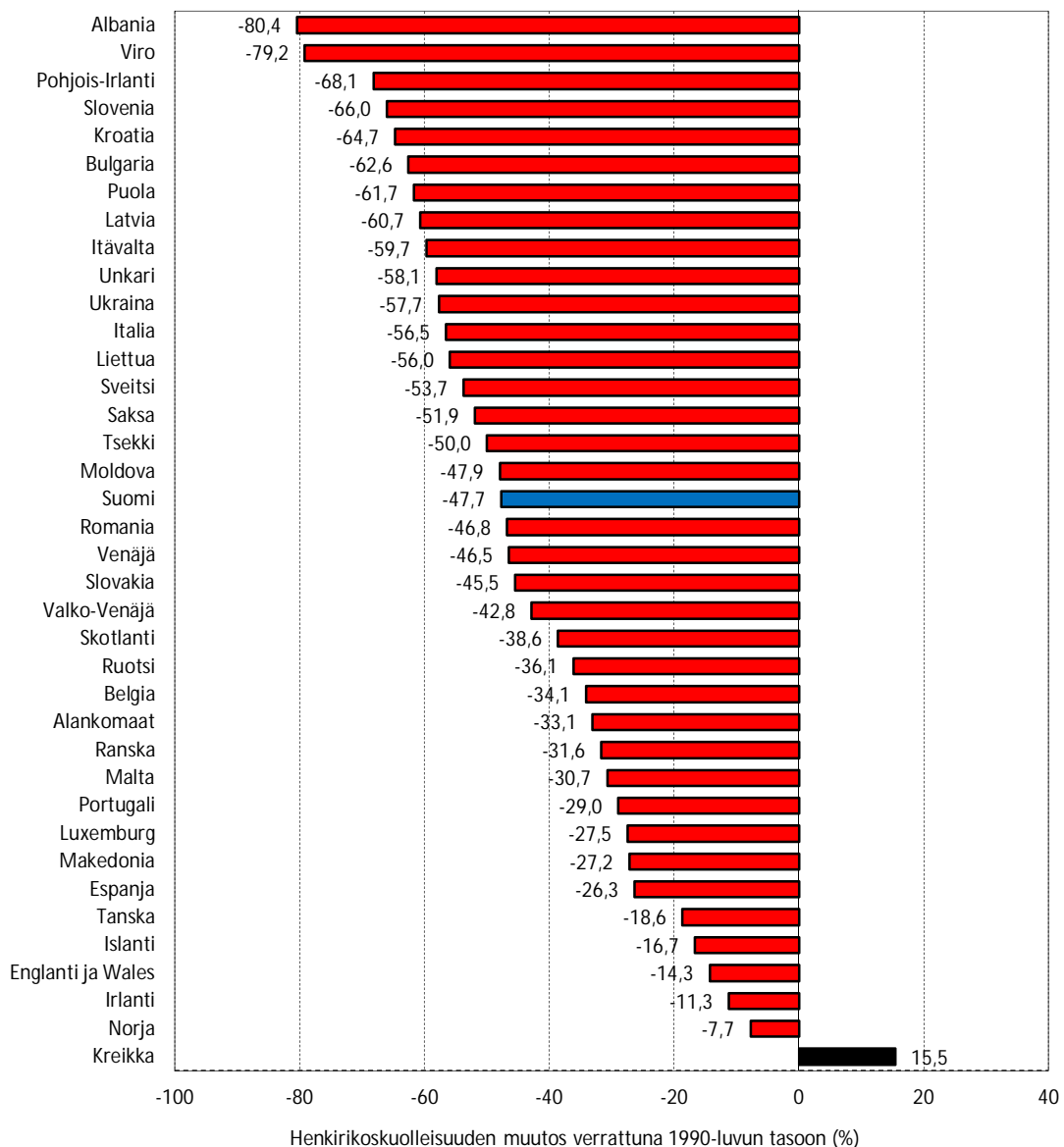
* Mitä pienempi numero, sitä korkeampi riski.

Kuvio 2 Henkirikoksiin kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Euroopan talousalue tummanpunaisella. Englantia, Skotlantia ja Pohjois-Irlantia on käsitelty erillisinä tilastointiyksikköinä.¹

¹ Tiedot perustuvat pääosin WHO:n kuolemansyytilastoihin. Kunkin maan osalta on käytetty viimeisen saatavilla olleen vuoden keskitasoa (useimpien kohdalla vuosia 2010–2014).

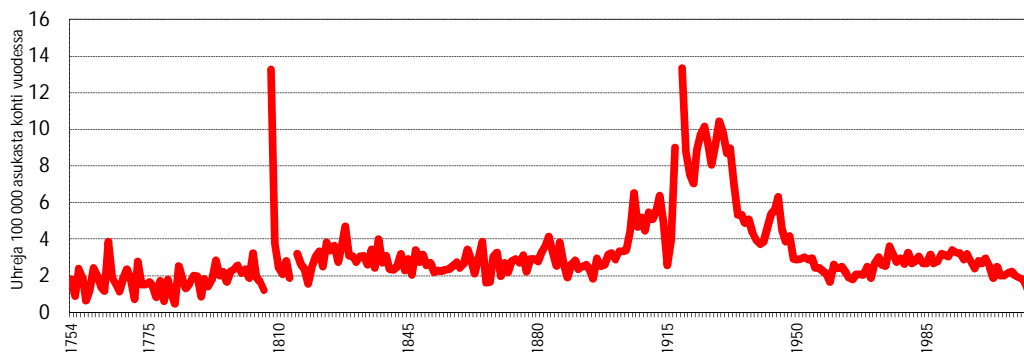
Henkirikollisuuden taso on laskenut myös läntisessä Euroopassa viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa, maanosan maista ainoastaan Kreikassa rikollisuustaso on tällä hetkellä 1990-luvun keskitasoa korkeampi. Entisten sosialistimaiden ohella monissa perinteisesti alhaisen henkirikollisuuden maissa (Itävalta, Saksa, Sveitsi) tason lasku on ollut huomattava. Rikollisuustason lasku Suomessa on ollut hieman Euroopan talousalueen keskimääräistä nopeampaa (kuvio 3). Nykyisen kehityksen jatkuessa perinteinen vyöhykejako näyttäisi olevan muuttumassa yhä selvemmäksi kahtiajaoksi Itä-Euroopan ja muun Euroopan välillä (kuvio 1).

Kuvio 3 Henkirikollisuuden muutos Euroopassa 1990-luvulta 2010-luvulle. Nykytaso (ks. kuvio 2) verrattuna 1990–99 keskitasoon (WHO)

2.2 Historiallinen kehitys Suomessa

Henkirikollisuuden historian lähteet ovat Suomessa kansainvälisesti poikkeuksellisen hyvät. Kuolemansyytietoja tahallisen väkivallan uhrina kuolleista on saatavissa 1750-luvulta alkaen, oikeudelliset lähdesarjat ulottuvat 1500-luvulle.

Kuvio 4 Henkirikoskuolleisuuden kehitys Suomessa 1754- 2014 (ei sisällä lapsensurmia; vuosi 1918 on jätetty pois luettavuuden parantamiseksi;² Verkko 1948; Tilastokeskus)

Kahden viime vuosisadan aikana henkirikollisuuden taso on ollut Suomessa olennaisesti korkeampi ja tason vaihtelut jyrkempiä kuin muissa Pohjoismaissa ja pääosassa läntistä Eurooppaa. Näin ei kuitenkaan ole ollut aina, vielä 1700-luvulla rikollisuustaso oli sama kuin läntisessä Euroopassa. Erot syntyivät teollistumisen aikakaudella henkirikollisuuden vähentyessä ydin-Euroopassa ja Pohjoismaissa ja samanaikaisesti lisääntyessä Suomessa (Lehti 2001).

Suomen lähihistorian väkivaltaisina kausina henkirikollisuudella mitaten oli ajankausi suurlakkovuodesta 1905 kieltolain kumoamisvuoteen 1932. Maassa surmattiin tuolloin vuosittain kolminkertainen määrä ihmisiä asukasta kohti nykyiseen verrattuna. (Väkivaltaisina yksittäinen vuosi julkaistussa kuolemansyytilastossa on vuosi 1918, jolloin tilastoidun henkirikollisuuden taso oli yli 60 uhrina 100 000 asukasta kohti.) Toinen lyhyempi väkivaltapiikki oli välittömästi toisen maailmansodan jälkeen vuosina 1945- 1947. Viime vuosisadan väkivallattomin jakso oli puolestaan 1950-luvun lopulta 1960-luvun lopulle. Toistaiseksi viimeinen suhteellisen korkean henkirikollisuuden jakso alkoi 1969, suuren alkoholireformin vuonna (Kivivuori 2002). 1990-luvun puolivälissä henkirikosten määrä kääntyi jälleen laskuun ja rikollisuustaso on kuluvalla vuosikymmenellä laskenut jo selvästi 1950- ja 1960-lukujen tasoakin matalammaksi. Kuolemansyytilaston näyttämä henkirikosten määrä on vuosina 2012–2014 ollut pienin sitten vuoden 1895, matalampaa rikollisuustasoa saa etsiä 1700-luvulta, jolloin tilastot olivat huomattavasti epäluotettavampia kuin nykyään (kuvio 4).

² Tilastoidun henkirikollisuuden taso vuonna 1918 oli 60,6 uhrina 100 000 asukasta kohti. Poikkeuksellisen väkivaltaisina yksittäisiä vuosia tilastossa ovat myös 1808 (13,3), 1919 (13,3), 1929 (10,5) ja 1925 (10,2). Kolmen ensin mainitun väkivaltaisuutta selittävät sodat, Suomen sota ja sisällissota, 1920-luvun jälkipuoliskolla maassa vallitsi sen sijaan rauhan-tila.

Taulukko 2 Henkirikosten (pl. lapsensurmat) tekijät ja uhrin sukupuolen mukaan Suomessa 1748-2014 (Viljanen 1983; Koskivirta 2001; Ylikangas 1976; Tilastokeskus)

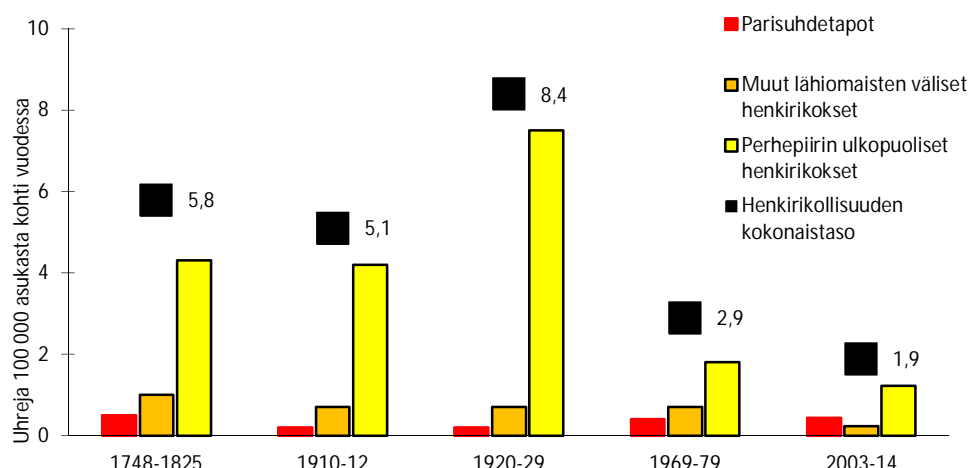
Vuodet	HKT	Tuomitut					Uhrin					
		Mies		Nainen		N	Vuodet	Mies		Nainen		N
%	taso	%	taso	%	taso			%	taso	%	taso	
1748–1807*	4,4	88,1	7,2	11,9	0,9	193	1754–1789	74,3	2,5	25,7	0,8	335
1789–1825**	6,9	94,6	24,6	5,4	1,3	447	1790–1849	85,9	4,8	14,1	0,7	1 807
							1850–1890	86,8	4,9	13,2	0,7	2 140
1891–1899	2,5	90,0	4,0	10,0	0,4	488	1891–1899	83,3	4,2	16,7	0,8	574
1900–1904	3,1	91,0	4,9	9,0	0,5	356	1900–1904	88,1	5,6	11,9	0,7	438
1905–1913	5,0	94,7	8,3	5,3	0,4	1 134	1905–1913	86,6	8,8	13,4	1,3	1 393
1920–1932	8,4	97,0	16,9	3,0	0,5	3 742	1920–1932	91,4	16,8	8,6	1,5	3 896
1933–1939	4,8	96,3	10,2	3,7	0,4	1 306	1933–1939	81,3	8,6	18,7	1,9	1 295
1940–1944	4,4	95,6	10,0	4,4	0,4	930	1940–1944	81,5	7,3	18,5	1,6	859
1945–1948	4,8	96,3	12,7	3,7	0,4	966	1945–1948	82,6	8,3	17,4	1,4	54
1949–1959	2,6	95,2	4,5	4,8	0,2	1 039	1949–1959	71,0	3,9	29,0	1,4	1 157
1960–1969	2,2	94,6	3,5	5,4	0,2	818	1960–1969	70,3	3,2	29,7	1,3	1 006
1970–1979	2,9	92,5	4,9	7,5	0,4	1 221	1970–1979	74,4	4,4	25,6	1,4	1 222
1980–1989	2,9	92,3	4,8	7,7	0,4	1 239	1980–1989	70,3	4,2	29,7	1,7	1 413
1990–1999	3,0	90,1	5,3	9,9	0,6	1 478	1990–1999	71,1	4,4	28,9	1,7	1 550
2000–2009	2,4	87,4	4,7	12,6	0,7	1 392	2000–2009	70,1	3,3	29,9	1,3	1 212
2010–2014	1,6	85,2	3,4	14,8	0,6	533	2010–2014	67,7	2,2	32,3	1,0	430

* Savo-Karjalan lääni; ** Vaasan lääni; *** Vuosien 1748-1825 tiedot koskevat alioikeuksissa syytettyjä; 1891-1989 tiedot alioikeuksissa tuomittuja; 1990- tiedot murhista, tapoista ja surmista epäiltyjä; taso = tekijöitä/uhreja 100 000 miestä/naista kohti vuodessa; HKT = henkirikoksuolleisuuden vuotuinen keskitaso 100 000 asukasta kohti.

Henkirikollisuus on Suomessa ollut koko sen ajan, jolta tietoja on saatavissa, miesten keskinäistä rikollisuutta. Vuosisadasta ja vuosikymmenestä toiseen rikoksiin syyllistyneistä 90–95 prosenttia on ollut miehiä, uhreista miesten osuus on vaihdellut 70 prosentista runsaaseen 90 prosenttiin. Korkeimmillaan osuus oli 1900-luvun alkupuolella. Toisen maailmansodan jälkeen naisten osuus uhreista on ollut kasvussa. Rikollisuustason muutokset ovat pääsääntöisesti koskeneet lähinnä miesten keskinäistä väkivaltaa. Naisten tekemien samoin kuin naisiin kohdistuneidenkin henkirikosten määrän kehitys on ollut vakaampaa (taulukko 2).

Henkirikollisuuden ikärakenteessa muutokset ovat olleet suurempia. Vielä ennen toista maailmansotaa henkirikollisuus oli pääosin nuorisorikollisuutta. Sekä syyllisistä että uhreista valtaosa oli alle 30-vuotiaita. Viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana ikärakenne on muuttunut olennaisesti. Nykyisin sekä rikosten tekijät että uhrin ovat huomattavalta osin keski-ikäisiä. Samalla alle 30-vuotiaiden miesten väestöön suhteutettu rikollisuustaso on pienentynyt murto-osaan sotia edeltäneestä ajasta.

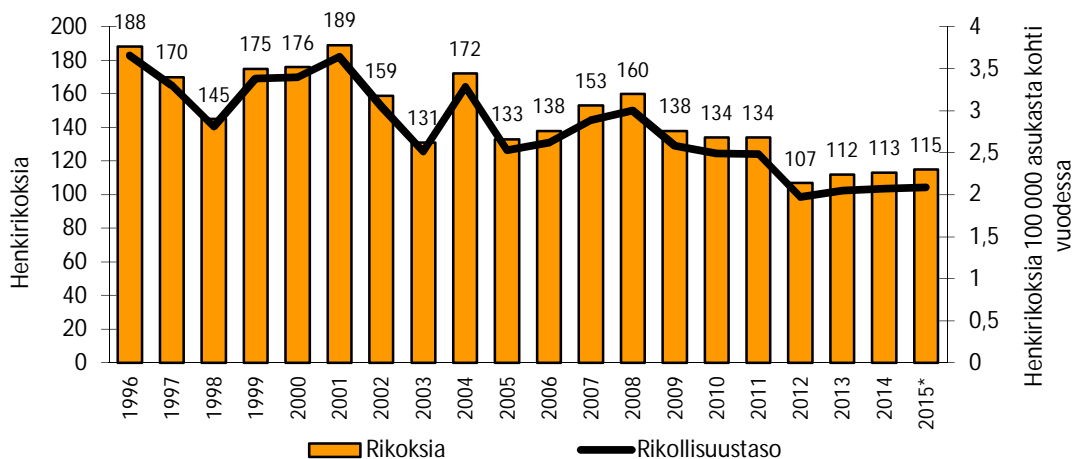
Kehitys ei ole ollut identtistä myöskään rikostyypeittäin. Lähisuuhdeväkivaltaan liittyneiden henkirikosten määrän kehitys on ollut vakaampaa kuin muun henkirikollisuuden. Kokonaisrikollisuustason vaihtelu on tapahtunut lähinnä tuttavien keskinäisessä rikollisuudessa, samoin rikollisuustason lasku toisen maailmansodan jälkeen (kuvio 5).

Kuvio 5 Henkirikollisuuden taso rikostyypeittäin 1748-2014 (Viljanen 1983; Koskivirta 2001; Ylikangas 1976; Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä)

2.3 Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä

Henkirikosten vuotuinen määrä on ollut Suomessa laskussa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Lasku on aiheutunut miesten tekemien rikosten, sekä miehiin että naisiin kohdistuneiden, määrän selvästä vähentymisestä. Ennakkotietojen perusteella henkirikosten rikostilaston mukainen kokonaismäärä vuonna 2015 oli 115 (kuvio 6).

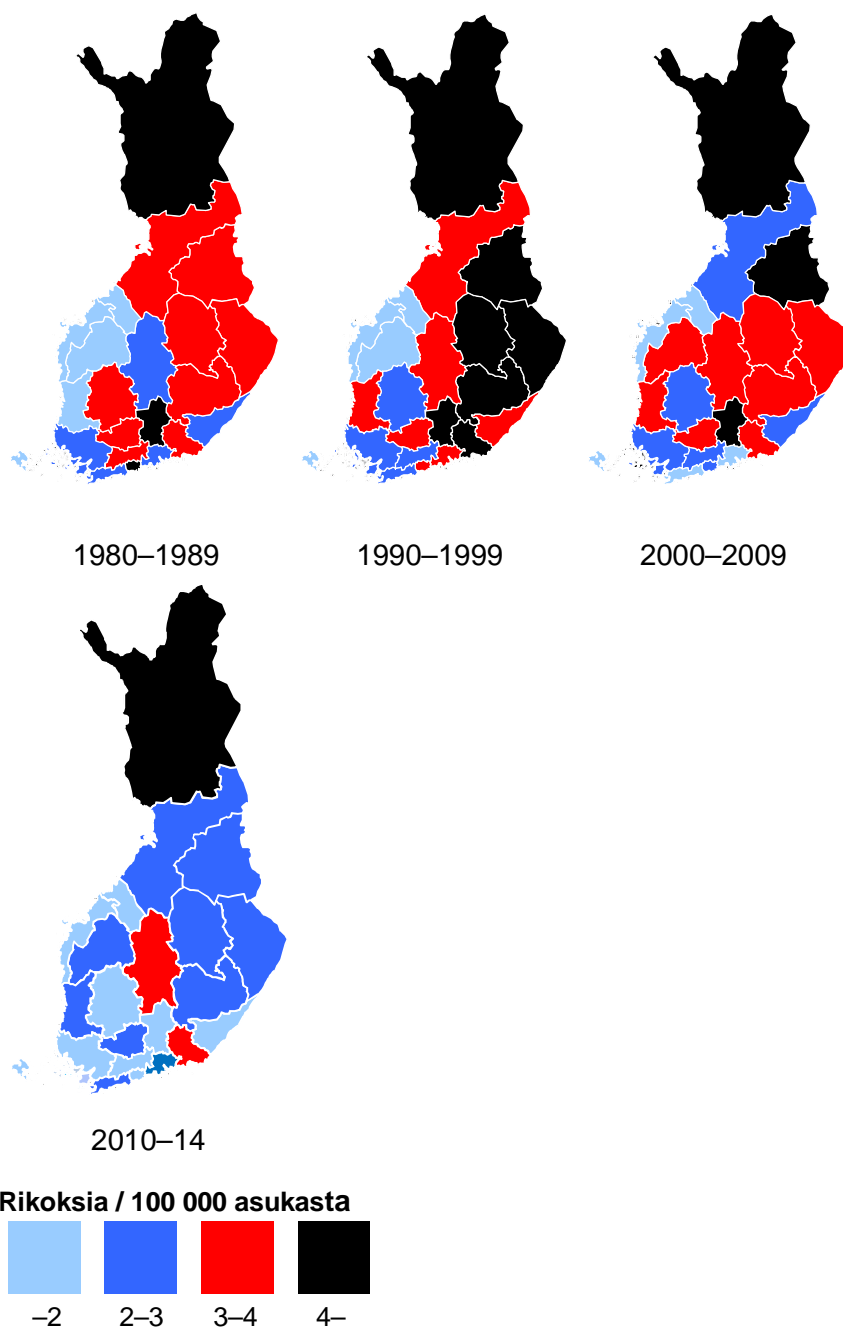

Kuvio 6 Henkirikosten määrä ja rikollisuustaso 1996-2015 (Tilastokeskus; 2015 tiedot ennakkotietoja)

Laskeva kehitys Suomessa on ollut osa yleisempää kansainvälistä kehitystä. Henkirikosten määrä on samanaikaisesti vähentynyt myös muissa Euroopan maissa ja useimmissa Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa (kuvio 3). Siitä, mikä laskun on aiheuttanut, ei toistaiseksi ole muodostunut selvää näkökantaa (Eisner 2015; Lappi-Seppälä & Lehti 2015). Rikollisuustason lasku ei näyttäisi kuitenkaan olevan suorassa yhteydessä esimerkiksi demografiseen kehitykseen, vaikka väestön vanheneminen onkin erityisesti Euroopassa siihen myötävaikuttanut (Nieuwbeerta & Leistra 2007; Lehti 2015).

2.4 Alueellinen jakauma

Kuntatyyppiryhmien väliset erot henkirikollisuuden tasossa ovat Suomessa tällä hetkellä olemattomat. Sen sijaan henkirikollisuuden alueelliset erot ovat huomattavat. Korkean väkivallan alueilla rikollisuustaso on pääsääntöisesti korkea kuntatyyppistä riippumatta, matalan henkirikollisuuden alueilla vastaavasti maan keskiarvon alapuolella niin kaupungeissa kuin maaseudullakin.

Kuvio 7 Henkirikollisuuden vuotuinen taso maakunnittain 1980–2014. Laskettu Tilastokeskuksen luvuista, jotka sisältävät rikostilastossa murhaksi, tapoksi, surmaksi, lapsensurmaksi ja pahoinpitelyrikoksen yhteydessä tehdyksi kuolemantuottamusrikokseksi nimetyt teot

Korkean henkirikollisuuden maakunnat ovat viime vuosikymmeninä löytyneet pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomesta (kuviot 7). Toisaalta henkirikollisuuden vähentyminen, joka alkoi Etelä- ja Länsi-Suomesta, on nyttemmin havaittavissa lähes koko maassa.

3 Rikokset

Seuraavat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään 2.1.2016 mennessä kirjattuihin 1.1.2003- 31.12.2014 tehtyihin henkirikoksiin. Katsauskaudelta vuoden 2015 loppuun mennessä kirjattujen henkirikosten määrä oli 1 352, joista seitsemäntoista oli tietokannassa merkitty pimeiksi. Pääepäiltyjä selvityksissä rikoksissa oli 1 249. Epäiltyjen ja uhrien aiempaa rikollisuutta koskevat tiedot on kerätty Oikeusrekisterikeskuksen pitämästä rikosrekisteristä ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuomiolauselmatietokannasta. Rikosten seuraamuksia koskevat tiedot on saatu Oikeusrekisterikeskuksesta ja Valtakunnansyyttäjänvirastosta.

3.1 Osapuolten aiempi rikollisuus

Huomattavalla osalla henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä ja naisista on aiempia rikostuomioita. Katsauskauden miessyylisistä 71 prosenttia ja naissyylisistä 55 prosenttia oli tuomittu vuosina 1999- 2013 aiemmin ainakin kerran rikoslakirikoksista rangaistukseen. Rikosrekisterin (aiempia vankeus- tai yhdyskuntapalvelutuomioita) miessyylisistä omasi 60 prosenttia ja naissyylisistä 38 prosenttia. Aiempia suoritettuja ehdottomia vankeustuomioita miessyylisistä oli 36 prosentilla ja naissyylisistä 15 prosentilla. Vankilassa olleista miehistä 75 prosentilla vankilakertoja oli ollut useampia. Huomion arvoista oli, että 87 prosenttia ehdottomia vankeusrangaistuksia omanneista oli ollut vankilassa rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ja 67 prosenttia oli vapautunut vankilasta rikosta edeltäneen vuoden aikana (taulukko 3).

Taulukko 3 Henkirikosten miesosapuolten aiempi rikollisuus 2003- 2013 (%)

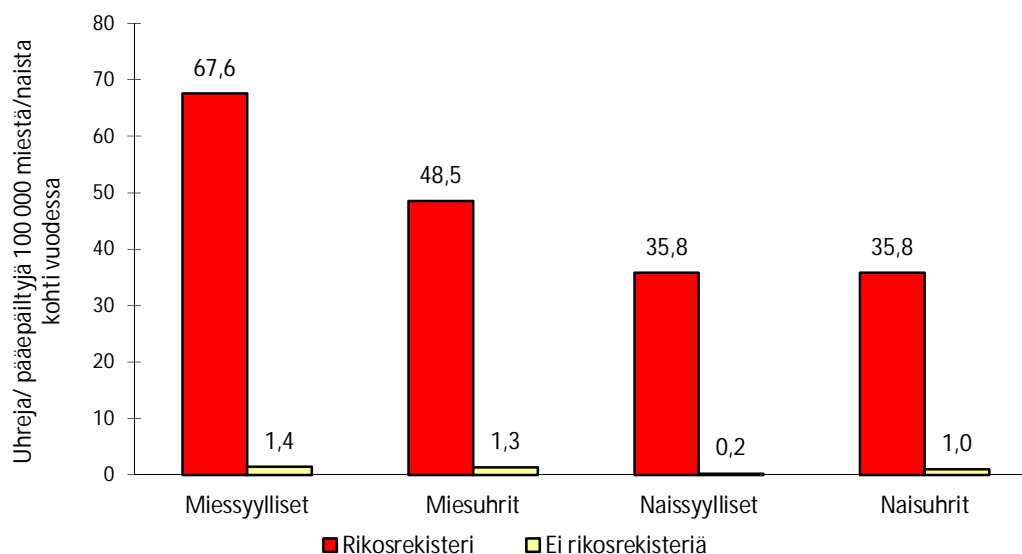
	Syyliset (N=1025)	Aikuiset ^a uhrin (N=843)
Rikostuomioita 1999- 2013 (kaikki tuomiot)	71	59
Rikosrekisteri (aiempia vankeustuomioita)	60	46
Aiempia tuomioita väkivaltarikoksista	57	33
Aiempia tuomioita henkirikoksista	7	1
Ollut vankilassa	36	21

a) 15 vuotta täyttäneet.

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kerätään erikseen tiedot rikoksesta epäiltyjen aiemmasta väkivaltarikollisuudesta. Tiedot eivät perustu Oikeusrekisterikeskuksen tietokantoihin, vaan esitutkinnassa ilmi tulleeseen. Ne koskevat siten, ei ainoastaan aiemmin ilmi tullutta väkivaltarikollisuutta, vaan myös aiempaa vi-

ranomaisten tietoon tulematta jäänyttä väkivaltaa. Näiden tietojen mukaan kat-
sauskauden miessyylisistä 75 prosenttia ja naissyylisistä 60 prosenttia oli syyllis-
tynyt aiemmin väkivaltarikoksiin.

Kaiken kaikkiaan henkirikoksiin syyllistyvillä on selvästi useammin ja keskimää-
rin huomattavasti rankempi rikollinen tausta kuin heidän uhreillaan. Erityisen selvä
ero on aiemman väkivaltarikollisuuden kohdalla. Pääosa henkirikoksiin syyllisty-
vistä miehistä ja naisista on väkivaltaiseksi jo aiemmin tiedettyjä ja usein myös
väkivaltarikoksista aiemmin tuomittuja. Uhreista pääosalla ei sen sijaan ole väki-
valtaista taustaa. Toisaalta kaiken tyyppinen aiempi vakava rikollisuus lisää sekä
miehillä että naisilla selvästi riskiä sekä syyllistyä henkirikokseen että joutua hen-
kirikoksen uhriksi (Kuvio 8).

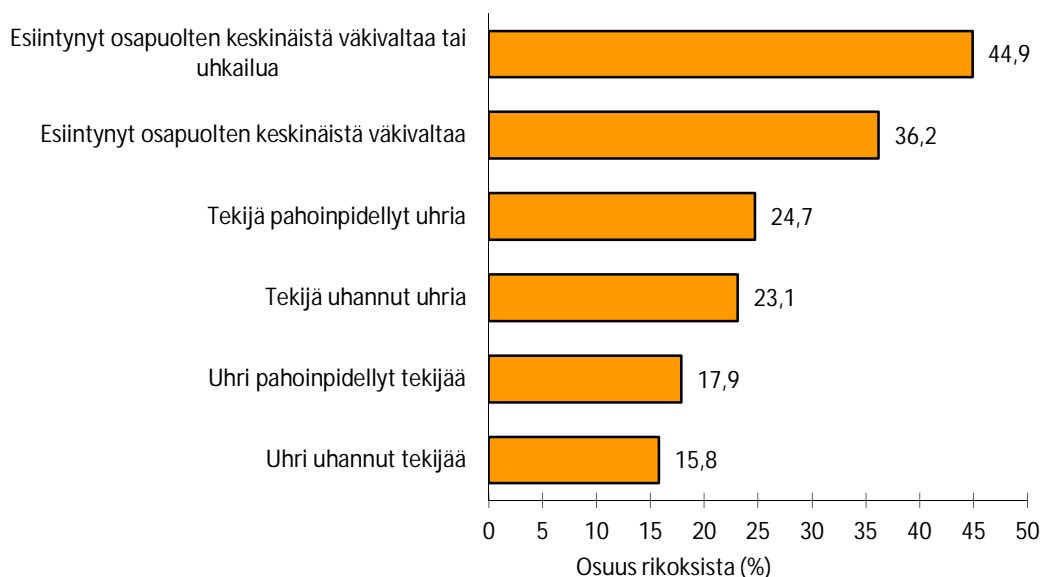
Kuvio 8 Rikosrekisterin omanneiden ja omaamattomien aikuisten miesten ja naisten henkirikollisuuden taso ja henkirikoskuolleisuus 2010- 2013 (pysyvästi maassa asuva 15 vuotta täyttänyt väestö)

Kuviossa 8 on esitetty rikosrekisterin omaavien henkilöiden ja rikoksista rekiste-
röimättömien suhteellinen riski kuolla henkirikoksen uhrina ja itse syyllistyä henki-
rikokseen. Ero on huima: miehillä rikoksesta rekisteröityjen henkirikollisuuden taso
on lähes 50-kertainen ja henkirikoskuolleisuus yli 35-kertainen rikoksesta rekiste-
röimättömiin nähden. Naisilla rikoksesta rekisteröityjen rikollisuustaso on peräti
150-kertainen, kuolleisuudessa ero on samaa luokkaa kuin miehillä. Ero on pysy-
nyt samankaltaisena 2000-luvulla. Rikollisuustason ja kuolleisuuden muutoksissa
vuosien 2003–2009 ja 2010–2013 välillä rikosrekisterin omaavien ja rikoksesta
rekisteröimättömien ryhmissä on sen sijaan ollut selviä eroja.³ Sekä rikoksiin syyllis-
tymisen että riski kuolla henkirikoksen uhrina ovat vähentyneet selvästi enem-
män (myös matalampi alkutaso huomioiden) rikoksesta rekisteröimättömillä nai-
silla ja miehillä (25–43 %) kuin rikoksesta rekisteröidyillä (4–22 %), rikoksesta re-
kisteröityjen miesten kuolleisuus henkirikoksiin on jopa lisääntynyt (+18 %) (ks.
Henkirikoskatsaus 2015).

³ Tiedot koko ajanjaksolta 2003–2013 löytyvät: helda.helsinki.fi/handle/10138/154148.

3.2 Osapuolten aiempi keskinäinen väkivalta

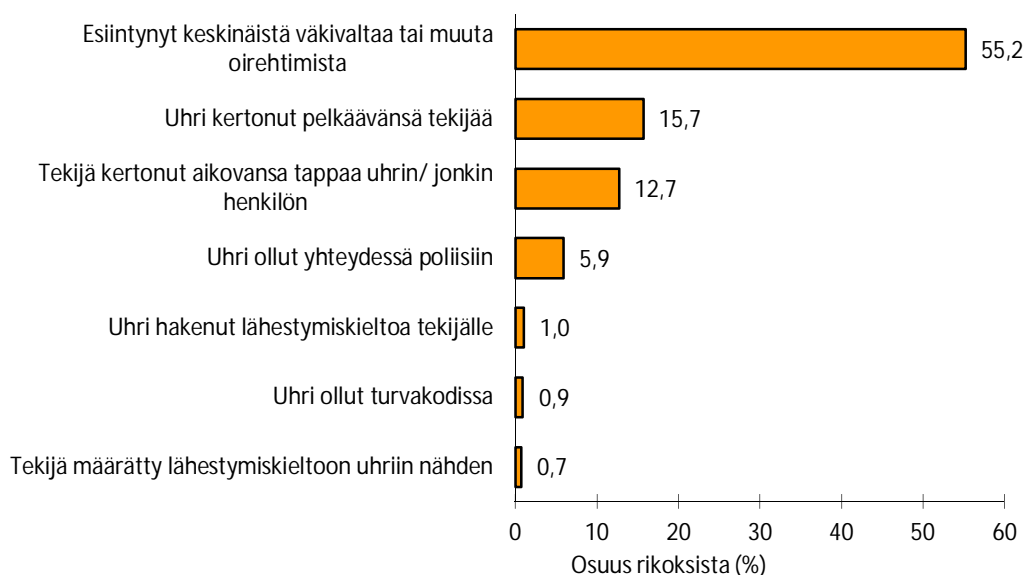
Huomattavassa osassa henkirikoksia rikososapuolten välillä on esiintynyt jo aiemmin väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista (kuvio 9). Tilanteessa ei ajanjakson mittaan tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Kuvio 9 Rikososapuolten aiempi keskinäinen väkivalta henkirikoksissa 2003-2014 (%; N=1 335)

3.3 Muu rikosta edeltänyt oirehtiminen

Keskinäisen väkivallan ja uhkailujen lisäksi seurantajärjestelmään kirjataan tietoja myös muunlaisesta oirehtimisestä. Jonkin asteista ennalta oirehtimistä tai keskinäistä väkivaltaa oli esiintynyt 55 prosentissa katsauskauden henkirikoksia, osapuolet olivat kuitenkin kääntyneet ongelmiansa johdosta suhteellisen harvoin viranomaisten tai väkivallan uhrien tukijärjestelmien puoleen. Keskeinen ongelma henkirikosten ennalta ehkäisyssä näyttäisi olevan se, kuinka osapuolten keskinäinen oirehtiminen saataisiin nykyistä paremmin ja riittävän ajoissa sellaisten tahojen tietoon, jotka voisivat siihen tehokkaasti puuttua. Tältä osin tilanne ei tilastojen valossa ole radikaalisti muuttunut viimeisen vuosikymmenen kuluessa. Esimerkiksi pelkojensa johdosta poliisiin puoleen ennen rikosta kääntyneiden uhrien osuus oli vuosina 2003–09 5,5 prosenttia ja 2010–14 6,8 prosenttia; turvakotipalveluihin uhreista oli ensimmäisellä ajanjaksolla turvautunut 0,7 prosenttia, jälkimmäisellä 1,3 prosenttia. Kumpikin osuus on siten viime vuosina kasvanut, mutta on edelleenkin erittäin alhainen (kuvio 10).

Kuvio 10 Henkirikoksiin liittynyt ennalta oirehtiminen 2003- 2014 (%; N=1 335)

3.4 Uhrien ja tekijöiden määrä

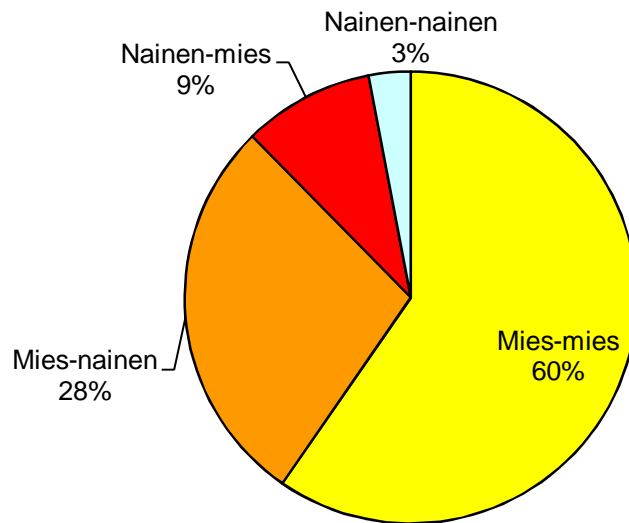
Katsauskaudelta on tähän mennessä kirjattu yhteensä 1 268 henkirikostapahtumaa, joista seitsemäntoista oli 2.1.2016 selvittämättä. Tapahtumista, joissa tekijöiden henkilöllisyys oli selvitetty, pääosassa (79 %) oli ainoastaan yksi uhri ja yksi tekijä.⁴ Useamman uhrin rikostapahtumia oli neljä prosenttia kaikista, useamman tekijän 16 prosenttia. Moniuhrisista rikoksista kolme erottui omaksi ryhmäkseen: Jokelan koulukeskuksessa surmattiin vuonna 2007 kahdeksan henkilöä, Kauha-joen ammattioppilaitoksessa vuonna 2008 kymmenen ja Espoon Leppävaarassa vuonna 2009 viisi. Kolme uhria vaatineita rikostapahtumia oli katsauskaudella 15 ja kahden uhrin rikoksia 39.

Rikostapahtumista pääosassa (56 %) oli osallisina ainoastaan miehiä, 83 prosentissa tekijöinä oli vain miehiä. Rikollisuuden miehisyudessa ei juurikaan ole muutoksia tapahtunut vuosikymmenen mittaan. Mainitut osuudet olivat vuosina 2003–2009 57 ja 84 prosenttia, vuosina 2010–2014 puolestaan 54 ja 83 prosenttia.

Rikoksittain⁵ laskien miesten väliset henkirikokset muodostivat koko katsauskaudella 60 prosenttia kaikista. Henkirikoksista 28 prosentissa uhri oli nainen ja pääepäilty mies, yhdeksässä prosentissa nainen oli surmannut miehen ja kolmessa prosentissa nainen oli surmannut naisen. Tältäkin osin muutokset olivat kauden mittaan vähäisiä: vuosina 2003–2009 miesten välisen henkirikosten osuus kaikista oli 60 prosenttia, vuosina 2010–2014 59 prosenttia (kuviot 11).

⁴ Henkirikostapahtuma = tilanne, jossa on surmattu yksi tai useampi henkilö samalla kertaa; henkirikos = jokainen uhri muodostaa erillisen rikoksen.

⁵ Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli.

Kuvio 11 Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli henkirikoksissa 2003-2014 (%; N=1 335)

3.5 Tekovälineet ja väkivallan tyypit

Yleisin tekoväline katsauskauden henkirikoksissa (niin miesten kuin naistenkin) oli teräase ja yleisin teräase keittiöveitsi, jota oli käytetty 26 prosentissa rikoksia.

Miesten tekemistä henkirikoksista joka neljäs oli tehty ilman asetta, pahoinpitelällä tai kuristamalla uhri kuoliaaksi. Miehet käyttivät myös ampuma-asetta rikoksissaan naisia yleisemmin. Erityisesti naisille ominaisia tekovälineitä olivat puolestaan myrkyt ja pehmeät tukahduttamisvälineet. Taulukossa 4 erittelemättömistä surmaamisvälineistä ja -tavoista yleisimmät olivat hukuttaminen (1,5 %) ja autolla törmääminen tai yliajaminen (1,2 %).

Lähes puolessa rikoksia (48 %) tekijä oli käyttänyt tekopaikalta käteen sattunutta välinettä, teräaseella tehdyistä rikoksista osuus oli 71 prosenttia ja tylpällä lyömäaseella tehdyistä 68 prosenttia. Rikoksissa käytetyistä ampuma-aseista käsituliaseet olivat lähes aina (74 %) tekijän mukanaan tuomia, metsästysaseista pääosa (52 %) oli tekopaikalta käteen otettuja.

Taulukko 4 Tekoväline henkirikoksissa 2003- 2014 (%)

	Kaikki rikokset (N=1352)	Miesepäillyt (N=1170)	Naisepäillyt (N=165)
Teräase	41	41	47
Väkivalta ilman välinettä	22	24	13
Ampuma-ase	17	19	5
käsituliase	8	9	1
haulikko	5	5	3
Tylppä ase	8	9	4
Nuora ym.	2	2	4
Myrkky	2	1	8
Tuli	2	2	4
Tyyny ym.	1	0,3	4
Muu	4	2	11
Ei tietoa	1	0,4	0,6
Yhteensä	100	101	101

Ampuma-aseella tehdyt rikokset muodostivat 17 prosenttia jakson henkirikoksista. Uhreittain laskien rikoksissa käytetyistä ampuma-aseista 41 prosenttia oli luvallisia (osuus oli käsituliaseista 38 prosenttia ja metsästysaseista 45 prosenttia). Käsituliaseella tehtyjen rikosten osalta Jokelan ja Kauhajoen joukkomurhat vääristävät kuitenkin näin saatua kokonaiskuvaa. Tekijäpohjaisesti laskien vain 30 prosentilla käsituliaseella surmanneista oli lupa käyttämänsä aseeseen. Osuus pysyi vakaana katsauskauden mittaan. Sen sijaan metsästysaseella surmanneista luvatonta asetta käyttäneiden osuus kasvoi selvästi katsauskauden mittaan (osuus oli 2003–2009 48 %, mutta 2010–2014 peräti 69 %).

Teräaseella aiheutettujen haavojen lukumäärä vaihteli rikoksissa yhdestä 251:een. Kolmasosa teräaseella surmatuista oli tapettu yhdellä ainoalla pistolla, runsaalle kolmannekselle haavoja oli aiheutettu kahdesta yhdeksään. Varsin suuressa osassa rikoksia haavojen määrä ylitti kuitenkin 30:nen (9 %), prosentille uhreista oli aiheutettu yli 100 haavaa. Sekä tekijän sukupuolella että uhrin ja tekijän suhteella oli vaikutusta väkivallan intensiivisyyteen teräaseella tehdyissä rikoksissa. Miesten teräaseella tekemistä rikoksista 27 prosentissa uhri oli surmattu yhdellä pistolla ja 32 prosentissa yli kymmenellä pistolla. Naisten teräasetapoista yhden piston rikoksia oli 56 prosenttia ja yli kymmenen piston rikoksia 18 prosenttia.

Ampuma-aseella tehdyissä henkirikoksissa osuneiden laukausten määrä vaihteli yhdestä seitsemääntoista. Uhreista 56 prosenttia oli surmattu yhdellä laukauskella, 14 prosenttiin oli osunut enemmän kuin kolme laukausta. Viidesosaan uhreista oli ammuttu ainakin yksi kosketuslaukaus.

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmästä on saatavissa myös tieto siitä, ehtikö uhri saada ammattimaista elvytystä tai hoitoa vammoihinsa ennen kuolemaansa.

Taulukko 5 Uhrin saama ensihoito ja menehtymispaikka henkirikoksissa 2003–2014 (%; N=1 352)

Uhrin saama hoito ja menehtymisen paikka ja aika	%
Uhri oli kuollut ennen ambulanssin/poliisin saapumista	77
Uhri saanut ammattimaista elvytystä, kuollut tekopaikalle	5
Uhri saanut ammattimaista elvytystä, kuollut matkalla sairaalaan	1
Uhri saanut sairaalahoitoa, kuollut sairaalassa/kotona sairaalasta kotiutettuna	12
Uhri kuollut 1–23 tuntia rikoksen jälkeen, ei saanut ammattimaista hoitoa vammoihinsa	0,6
Uhri kuollut yli vuorokausi rikoksen jälkeen, ei saanut amm. hoitoa vammoihinsa	1
Ei tietoa	3
Yhteensä	100

Pääosa uhreista (79 %) ei viime vuosien henkirikoksissa ole joko ehtinyt tai ei ole halunnut saada minkäänlaista ammattimaista hoitoa vammoihinsa. Jonkinlaista hoitoa on ehtinyt saada 18 prosenttia henkirikosuhreista, heistä valtaosa (68 %) on kuollut vammoihinsa vasta sairaalassa. Usein kyse on ollut vakavia kallonsisäisiä vammoja saaneista, jotka ovat saattaneet elää useampia vuorokausia rikoksen jälkeen. Menehtymiseen myötävaikuttaneena tekijänä on näissä tapauksissa usein pitkäaikaisesta päihteiden käytöstä johtuva huono yleiskunto (taulukko 5).

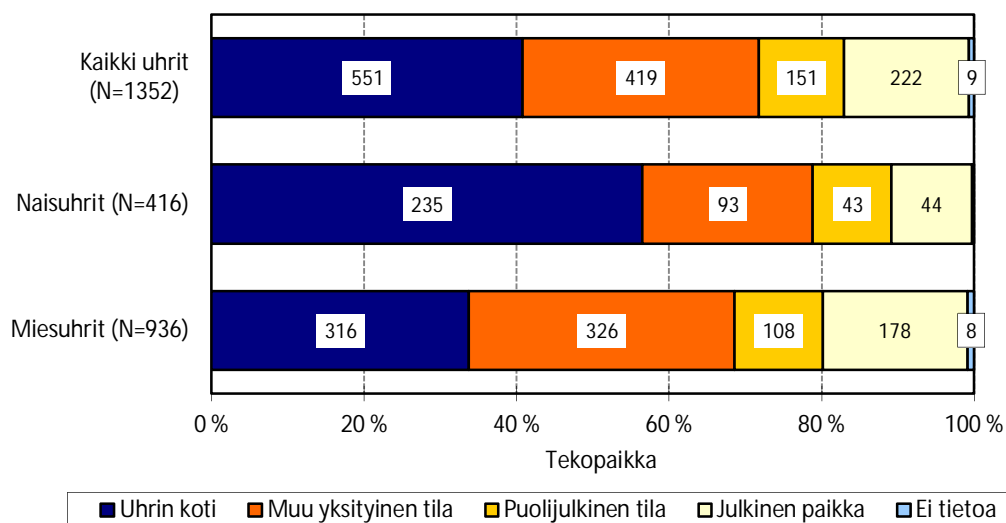
Taulukko 6 Ensihoitoa saaneiden ja sairaalassa menehtyneiden uhrin osuus kaikista uhreista tekovälineittäin henkirikoksissa 2003–2014 (%)

Tekoväline	Ensihoitoa/hoitoa saaneiden osuus	Sairaalassa kuolleiden osuus
Väkivalta ilman välinettä	31	25
Tylppä lyömäase	19	17
Teräase	16	8
Ampuma-ase	10	7
Kaikki uhrit	18	12

Sekä väkivaltavammojen (erityisesti kallonsisäisten vammojen) hoidossa tapahtuva kehitys että ensihoidon nopeampi saatavuus (myös syrjäseuduilla) todennäköisesti alentaisivat henkirikoskuolleisuutta nyky-Suomessa jonkin verran. Vuosina 2003–2014 sairaalassa kuolleiden henkirikosuhrien kokonaismäärä oli 167, matkalla sairaalaan kuoli 12 uhria. Lisäksi yksi hoitoa saanut kuoli kotiutettuna kotonaan. Pääosassa rikoksia uhri on kuitenkin jo avun ulottumattomissa, kun apua hälytetään tai uhri löydetään.

3.6 Tekopaikka

Viime vuosikymmenten mittaan suomalainen henkirikollisuus on siirtynyt ulkoilmasta sisätiloihin ja julkisilta paikoilta yksityisasuntoihin (Kivivuori 2001, 31). Katsauskauden rikoksista 72 prosenttia oli tehty yksityisasunnoissa. Uhreista 40 prosenttia oli surmattu kotonaan.

Kuvio 12 Tekopaikka henkirikoksissa 2003- 2014 (%)

Naisuhreista kotonaan oli surmattu 56 prosenttia, miehistä 34 prosenttia. Julkisilla paikoilla rikoksista oli tehty 16 prosenttia (ravintoloissa kolme prosenttia, kaduilla, toreilla ja kaupunkien puistoissa kuusi prosenttia) (kuvio 12).

Työtehtävissä surmattiin katsauskaudella 20 henkilöä, 13 miestä ja seitsemän naista. Luvut eivät käsitä Jokelassa, Kauhajoella ja Utsjoella oppilaitoksissa surmattuja koululaisia ja opiskelijoita. Heidät mukaan laskien uhreja oli 36. Ammattiryhmittäin laskien uhrien joukossa oli eniten yksityisyrittäjiä ja myyjiä (kaikki surmatut myyjät olivat Sellon joukkomurhan uhreja), neljä uhria kummastakin ryhmästä. Katsauskaudella surmattiin yksi poliisi ja yksi vanginvartija (taulukko 7).

Taulukko 7 Työssä surmatut ammattiryhmittäin 2003–2014

Ammatti	Mies	Nainen	Kaikki
Myyjä	3	1	4
Yksityisyrittäjä	3	1	4
Kerho-ohjaaja	1	1	2
Maatalousyrittäjä/-työntekijä	1	1	2
Opettaja	1	1	2
Terveydenhoitaja	-	2	2
Poliisi	1	-	1
Rakennusalan työntekijä	1	-	1
Ravintolatyöntekijä	1	-	1
Vanginvartija	1	-	1
Yhteensä	13	7	20
Koululainen/opiskelija	7	9	16
Yhteensä	20	16	36

3.7 Päähteet

Suomalaiset henkirikokset liittyvät läheisesti alkoholin käyttöön ja alkoholinkäyttötilanteisiin.

Pääosa katsauskauden rikoksiin syyllistyneistä samoin kuin aikuisista uhreista oli rikoshetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena. Kytkös alkoholin käyttöön oli erityisen kiinteä miesten henkirikoksissa: miessyyllyisistä ja aikuisista miesuhreista oli humalassa rikoshetkellä 80 prosenttia. Myös henkirikoksiin osallisina olleista naisista enemmistö oli ollut humalassa, osuudet olivat kuitenkin alhaisempia kuin miehillä. Humalatilán syvyydessä ei sukupuolten välillä ollut eroja. Rikoksiin syyllistyneet miehet ja naiset (jotka saatiin välittömästi teon jälkeen kiinni) olivat keskimäärin vajaan kahden promillen ja uhrít selvästi yli kahden promillen humalassa. Syyllisten kohdalla tulokset eivät ole yleistämiskelpoisia, sillä on todennäköistä, että humalatilán syvyys vaikutti kiinnijäämisriskiin. Sen sijaan uhrien osalta humalatilán syvyydellä ei mittaustuloksiin ollut vaikutusta, uhriksi valikoitumiseen sen sijaan todennäköisesti oli. Tuskin on sattumaa, että uhrien humalatilat olivat alkoholidonnaisissa henkirikoksissa yleensä selvästi tekijöiden humalatilajoja syvempiä. Vahva humalatalita lienee vaikeuttanut uhriksi joutuneiden toimintakykyä konfliktitilanteissa - niin henkistä kuin fyysistäkin (taulukko 8).

Humalassa rikoshetkellä olleista miesepäilyistä 72 prosenttia oli pelkästään alkoholihumalassa ja 28 prosenttia alkoholin ja jonkin muun (tai useampien muiden päihteiden) vaikutuksen alaisena. Naisepäilyistä vastaavat osuudet olivat 70 prosenttia ja 30 prosenttia.

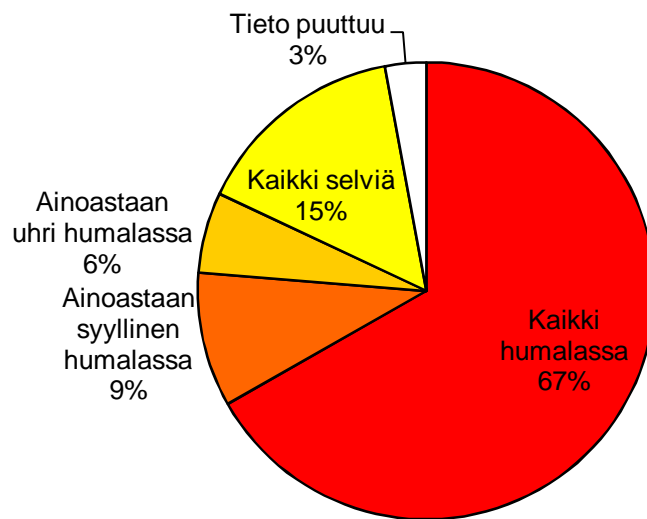
Taulukko 8 Alkoholin vaikutuksen alaisena rikoshetkellä olleiden epäiltyjen ja aikuisten uhrien osuus henkirikoksissa 2003- 2014 (%)

	Kaikki epäillyt (N=1 249)	Miesepäillyt (N=1 097)	Naisepäillyt (N=152)
Humalassa	77	79	61
Selvä	19	17	32
Ei tietoa	5	4	7
	101	100	100
Humalatalita, keskiarvo	1,88 ‰	1,88 ‰	1,91 ‰
Humalatalita, mediaani	1,91 ‰	1,91 ‰	1,98 ‰

	Kaikki uhrít (N=1 276)	Miesuhrít (N=899)	Naisuhrít (N=377)
Humalassa	72	81	51
Selvä	25	16	46
Ei tietoa	2	2	2
	99	99	99
Humalatalita, keskiarvo	2,59 ‰	2,70 ‰	2,25 ‰
Humalatalita, mediaani	2,58 ‰	2,70 ‰	2,20 ‰

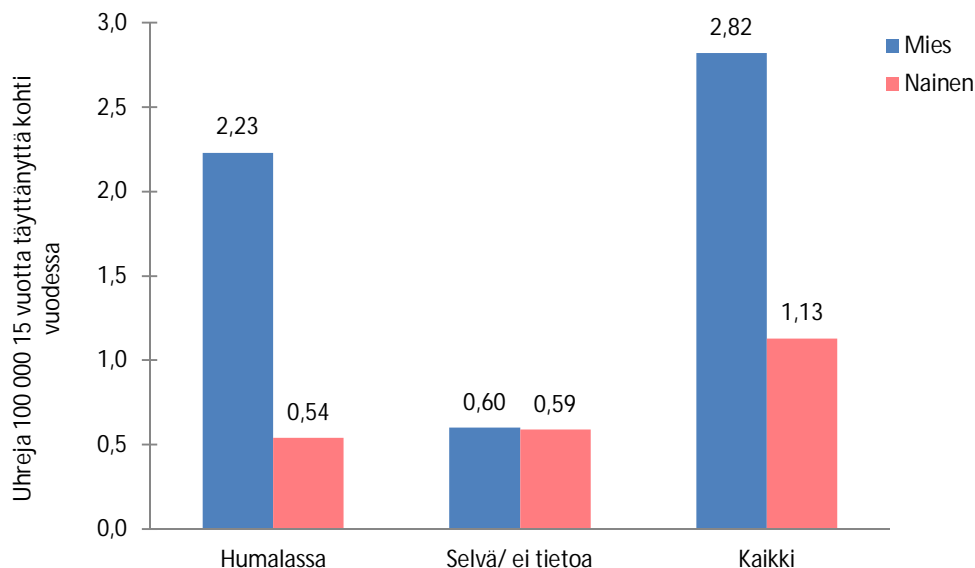
Rikoskohtaisesti tarkastellen 67 prosentissa katsauskauden aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 82 prosentissa joku osapuolista. Rikoksia, joissa kumpikin osapuoli oli selvin päin, oli 15 prosenttia kaikista. Kun muut päihteet huomioitiin osuus pieneni 11 prosenttiin, vastaavasti

rikosten osuus, jossa joku osapuolista oli päihteiden vaikutuksen alaisena kohosi 86 prosenttiin (kuvio 13a).

Kuvio 13a Osapuolten humaltila 15 vuotta täyttäneiden välisissä henkirikoksissa 2003- 2014 (N=1 276)

Suhteuttamalla alkoholista päihtyneenä ja selvin päin surmattujen määrät aikuisväestöön voidaan havaita, että aikuisten miesten huomattavasti naisia korkeampi henkirikoskuolleisuus muodostuu Suomessa tällä hetkellä kokonaisuudessaan erosta päihtyneenä surmattujen määrässä (kuvio 13b). Toisaalta henkirikoskuolleisuuden lasku viimeisten kymmenen vuoden aikana on keskittynyt alkoholisidonnaiseen väkivaltaan (ks. Henkirikoskatsaus 2015 (<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/154148>)).

Kuvio 13b Aikuisten miesten ja naisten kuolleisuus henkirikoksiin uhrin päihtymystilan mukaan 2010–2014

Muita päihteitä esiintyy henkirikosten yhteydessä yleensä yhdessä alkoholin kanssa käytettynä. Katsauskauden miesepäillyistä 26 prosenttia ja naisepäillyistä 21 prosenttia oli ollut rikoshetkellä myös muun päihteen kuin alkoholin vaikutuksen alaisena, muita päihteitä nauttineista (sekä miehistä että naisista) 85 prosenttia oli nauttinut päihdettä yhdessä alkoholin kanssa. Kovien huumeiden vaikutuksen alaisena miesepäillyistä oli rikoshetkellä seitsemän prosenttia ja naisepäillyistä kaksi prosenttia. Aikuisista miesuhreista kovien huumeiden vaikutuksen alaisena oli kuusi prosenttia ja naisuhreista neljä prosenttia. Vastaavasti psyykelääkkeitä tai psyykelääkkeitä ja alkoholia käyttäneitä oli miesuhreista 13 prosenttia ja naisuhreista 12 prosenttia.

Professori Jari Tiihosen johtama tutkimusryhmä analysoi vuonna 2015 *World Psychiatry* -lehdessä julkaistussa tutkimuksessa (Tiihonen ym. 2015) Suomessa vuosina 2003–2011 henkirikokseen syyllistyneiden henkilöiden reseptilääkkeiden käyttöä. Tutkimus perustui henkirikosseurannan tuottamiin tietoihin ja Kansaneläkelaitoksen reseptitietokantaan. Sen taustalla oli viime vuosien keskusteltu siitä, altistavatko psyykenlääkkeet käyttäjiään väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Erityisesti nuorten henkilöiden Yhdysvalloissa mutta myös Suomessa tekemien joukkomurhien yhteydessä on toistuvasti esitetty, että tekijöiden käyttämä masennuslääkitys olisi ollut laukaisevana tekijänä rikoksiin. Asian saama julkisuus on mahdollisesti vaikuttanut lääkkeenmääräyskäytäntöihin.

Tiihosen tutkimusryhmän tutkimus lääkkeenkäytön ja rikokseen syyllistymisen riskistä on toistaiseksi ensimmäinen maailmassa julkaistu, joka on perustunut edustavaan otokseen ja jossa on kyetty huomioimaan ja vakioimaan lääkkeen käytön syy sekä muiden samanaikaisten lääkkeiden ja päihteiden käytön vaikutus.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että psykoosilääkkeiden käyttöön ei liittynyt merkitsevää henkirikokseen syyllistymisriskin lisäystä, mutta masennuslääkkeiden käyttöön liittyi lievästi kohonnut (+31 %) ja bentsodiatsepiinien (ahdistus- ja unilääkkeiden) käyttöön liittyi selvästi kohonnut (+45 %) riski. Yllättäen todettiin, että kaikkein korkein riskin nousu liittyi opiaattikipulääkkeisiin (+92 %) ja tulehduskipulääkkeisiin (+206 %). Alle 26-vuotiailla henkilöillä korkein riskin nousu liittyi opiaattikipulääkkeiden (+232 %) ja bentsodiatsepiinien (+95 %) käyttöön.

Tulokset osoittivat, että kun sekoittavat tekijät on vakioitu, masennuslääkkeiden käyttöön liittyi ainoastaan hieman kohonnut henkirikorisriski, kun taas bentsodiatsepiineihin ja erityisesti kipulääkkeisiin liittyen riski oli kohonnut voimakkaammin. Erot eivät selittyneet samanaikaisella päihteiden käytöllä.

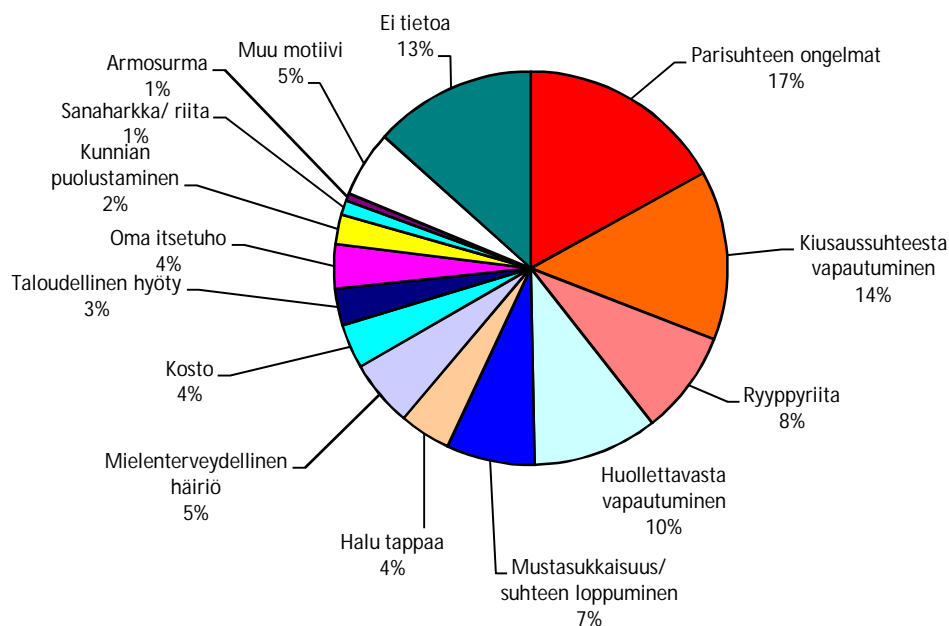
3.8 Motiivit

Katsauskauden henkirikoksista 93 prosentille oli seurantajärjestelmään kirjattu yksi tai useampi motiivi. Ainoastaan yhden motiivin rikoksia oli 56 prosenttia, useamman motiivin vastaavasti 37 prosenttia.

Tavallisin rikostyyppi oli ryyppyriita, joka oli mainittu motiiviksi 27 prosentissa rikoksia ja päämotiiviksi 19 prosentissa. Muita suhteellisen usein esiintyneitä päämotiiveja olivat mustasukkaisuus (11 %), mielenterveydellinen häiriö (9 %), parisuhteen ongelmat (8 %), kosto (7 %) ja kiusaussuhteen päättäminen (6 %). Ta-

loudelliseksi tulkittava päämotiivi oli ilmennyt kuudessa prosentissa rikoksia, ryöstömurhia⁶ rikoksista oli kolme prosenttia. Kaiken kaikkiaan välineelliseen, suunnitelmalliseen väkivaltaan viittaavia motiiveja oli varsin vähän. Palkkamurhia katsauskaudella tuli poliisin tietoon neljä, uhreja niissä oli niin ikään neljä.

Rikollisryhmien tai rikollisten väliset konfliktit oli mainittu päämotiiviksi kahdessa prosentissa katsauskauden rikoksia. Huomattava osa liittyi moottoripyöräjengien keskinäiseen tai sisäiseen väkivaltaan. Suhteellisen harvinaisia olivat myös viharikokset muodostaen runsaan prosentin ajanjakson henkirikoksista. Niistä useimmissa syynä oli uhrin tekijään kohdistama homoseksuaalinen lähestyminen (tai sellaiseksi tulkittu lähestyminen). Sinänsä on tulkinnanvaraista, oliko näitä tekoja ylipäättään katsottava varsinaisiksi viharikoksiksi. Päämotiivina oli uhrin häiritseväksi koettu käytös ja seurausten vakavuuteen oli myötävaikuttanut usein osapuolten syvä päihtymystila. Kuluvan vuosituhannen ensimmäinen Suomessa poliisin tietoon tullut motiiviltaan puhtaan rasistinen henkirikos tehtiin vuonna 2014 Vaasassa. Uhri kuului kantaväestöön, tekijä etniseen vähemmistöön. Seksuaalirikoksiin liittyi jakson henkirikoksista puoli prosenttia. Aikuisista naisuhreista kahdeksan (2 %) oli raiskattu rikoksen yhteydessä.

Kuvio 14 Päämotiivi naisten tekemissä henkirikoksissa 2003- 2014 (N=165)

Naisten tekemien henkirikosten motiivit erosivat yleisjakaumasta (joka kuvasi lähinnä miesten rikollisuutta). Parisuhteen ongelmat oli sekä yleisin motiivi (29 %) että päämotiivi (17 %) naisten rikoksissa katsauskaudella. Päämotiivina toiseksi yleisin oli kiusaussuhteesta vapautuminen ja kolmanneksi yleisin huollettavasta vapautuminen (kuvio 14).

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kirjataan tiedot myös siitä, onko rikos ollut suunnitelmallinen ja onko siihen liittynyt itsepuolustusellisia piirteitä. Kat-

⁶ Käsittää ryöstöihin, murtoihin ja varkauksiin liittyneet henkirikokset.

sauskauden henkirikoksista 24 prosenttia oli rikostutkijoiden arvion mukaan ennalta harkittuja, vastaavasti 11 prosenttiin liittyi itsepuolustuksellisia piirteitä. Suunnitelmallisten rikosten osuus oli miesten rikoksista 24 prosenttia ja naisten tekemistä 28 prosenttia. Myös itsepuolustuksellisia piirteitä omanneiden tekojen osuus oli naisten henkirikoksista hieman suurempi (15 %) kuin miesten (10 %).

3.9 Osapuolten suhde

Pääosa henkirikoksista on tuttavien, seurustelukumppanien tai perheenjäsenten välisiä (taulukko 9; kuvio 15).

Vuosina 2003–2015 surmattiin⁷ 77 alle 15-vuotiasta lasta. Uhreista 46:n (60 %) surmaaja oli äiti, yhden äitipuoli (1 %), 25:n (32 %) isä, kahden (3 %) isäpuoli, kahden (3 %) veli ja yhden (1 %) uhrille ennalta tuntematon mies (Liite 5).

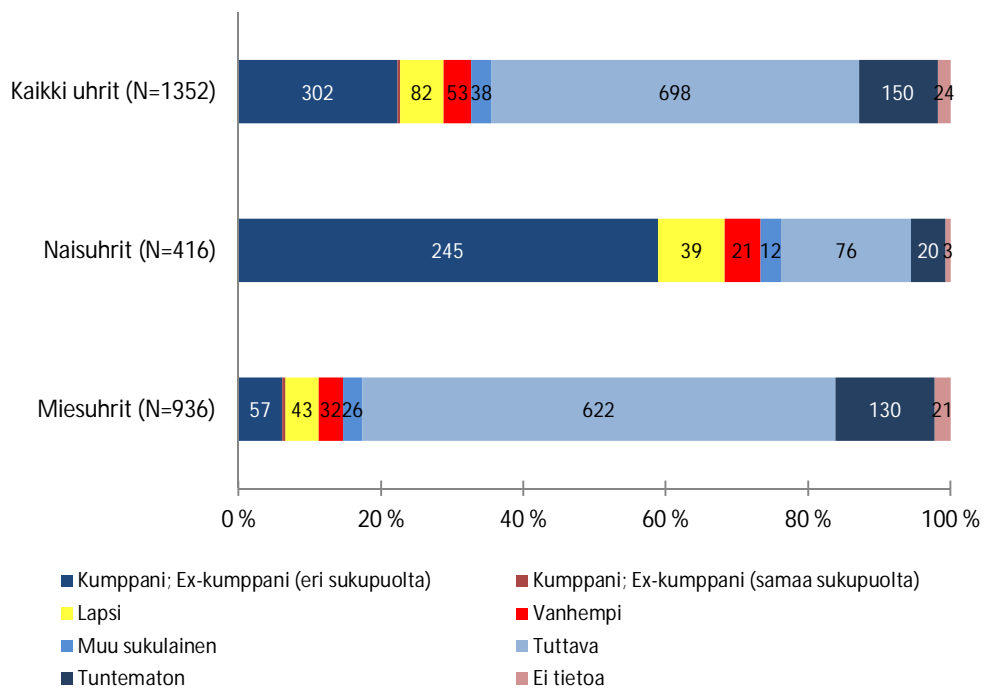
Aikuisista naisuhreista 65 prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, yhdeksän prosentin surmaaja oli muu lähiomainen. Tuttavan surmaamaksi oli joutunut 20 prosenttia ja ennalta tuntemattoman henkilön viisi prosenttia (liite 3).

Taulukko 9 Osapuolten suhde henkirikoksissa 2009–2015 (2015 tiedot ennakkotietoja)

Uhri oli tjän	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Puoliso	20	10	15	9	13	12	6
Seurustelukumppani	8	9	3	2	2	3	2
Ex-puoliso/seurustelukumppani	2	5	7	5	5	4	6
Samaa sukupuolta oleva partneri	0	0	0	0	0	0	0
Lapsi	5	2	10	13	5	7	2
Vanhempi	6	6	4	4	2	3	3
Sisarus	2	1	3	1	2	1	3
Muu sukulainen	0	2	1	2	1	2	2
Tuttava	61	64	57	37	47	41	43
Ennalta tuntematon	14	16	9	13	10	7	12
Suhde ei tiedossa	1	0	0	0	0	2	3
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	2	2	1	2	1	4	3
Henkirikoksia yhteensä	121	117	110	88	88	86	85
Henkir. tutk. pimeä katoamistap.	0	1	2	1	1	0	0
Henkirikokset ja kadonneet yht.	121	118	112	89	89	86	85
Rikoksista tehty ulkomailla	1	1	1	0	0	0	0

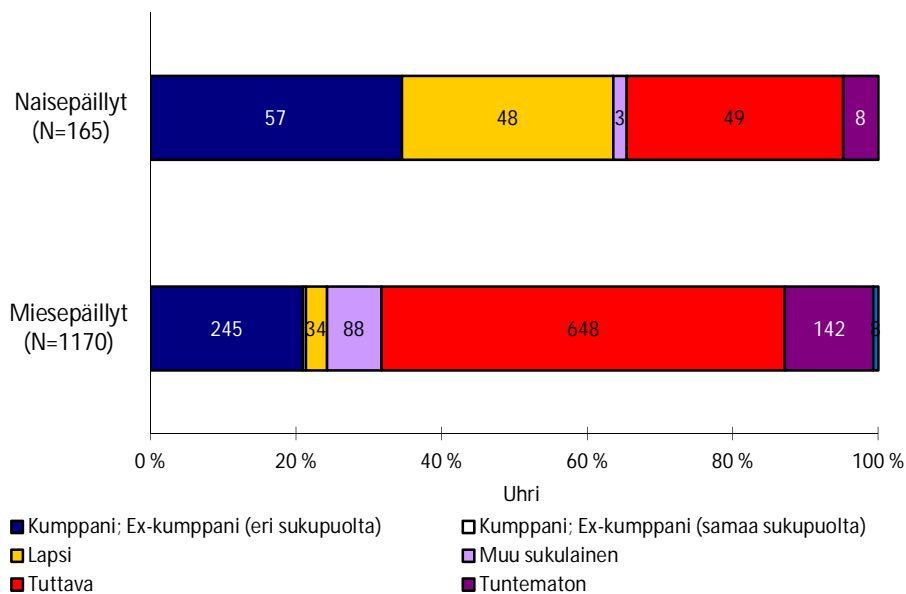
Aikuisista miesuhreista 69 prosentin surmaaja oli uhrin tuttava ja 15 prosentin uhrille aiemmin tuntematon henkilö. Miehistä kuusi prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, vajaa prosentti samaa sukupuolta olevan partnerin ja seitsemän prosenttia muun lähiomaisen (liite 4).

⁷ Määrä perustuu tietokantaan kirjattuihin rikoksiin ja 2.1.2016 avoinna olleisiin rikosepäilyihin.

Kuvio 15 Osapuolten suhte henkirikoksissa 2003- 2014 (%) (uhripohjainen; uhri oli tekijän...)

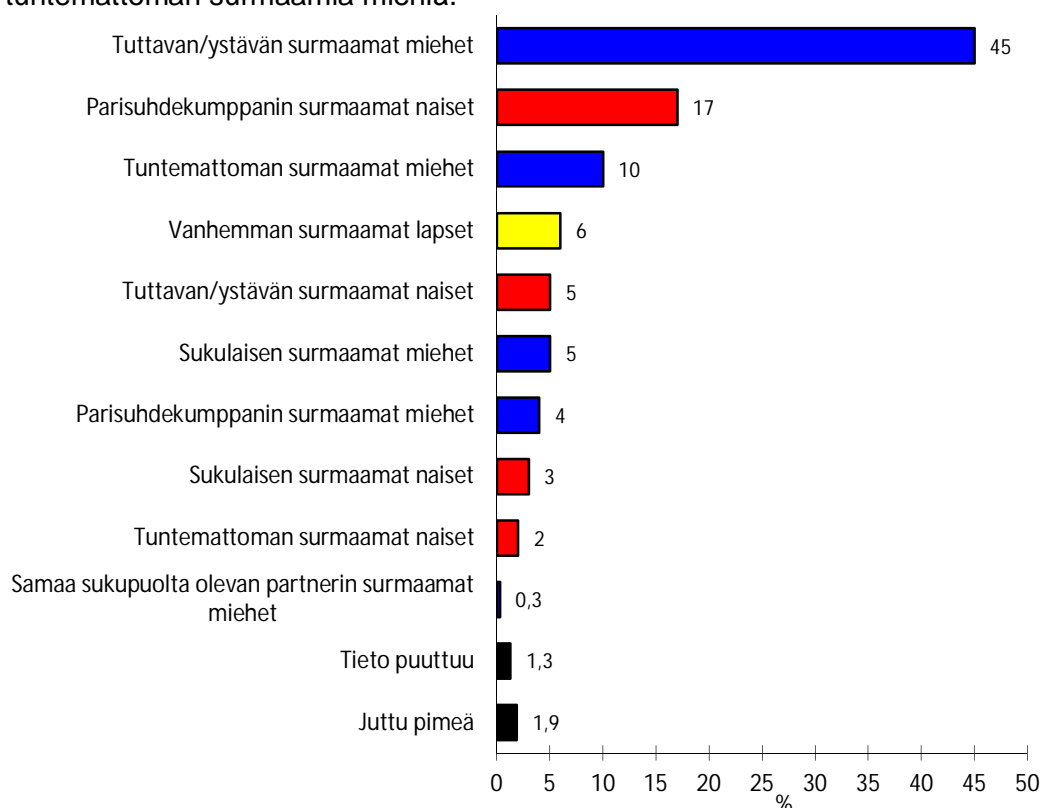
Naisten tekemien henkirikosten uhri oli useimmiten joko tekijän puoliso tai seurustelukumppani (35 %) tai tekijän lapsi (29 %). Tuttavat muodostivat 30 prosenttia katsauskauden naissyyllysten uhreista ja tekijälle ennalta tuntemattomat henkilöt viisi prosenttia (kuvio 16).

Kuvio 16 Mies- ja naisepäillytjen uhrin henkirikoksissa 2003- 2014 (uhripohjainen; uhri oli tekijän...)

Miesten uhreista tuttavat ja ystävät muodostivat 55 prosenttia ja puoliset, seurustelukumppanit ja entiset kumppanit 21 prosenttia. Tekijälle ennalta tuntemattomia uhreista oli ollut 12 prosenttia. Lähiomaisia uhriina oli kahdeksassa prosentissa miesten henkirikoksia ja tekijän omia lapsia kolmessa prosentissa.

Kuviossa 17 on kuvattu henkirikollisuutemme rakennetta huomioimalla samanaikaisesti osapuolten suhde sekä uhrin sukupuoli ja ikä. Pylväiden väri on eritelty sukupuolen mukaan niin, että miesuhreja kuvaavat pylväät ovat sinisiä, naisuhreja kuvaavat punaisia ja lapsiuhreja kuvaava keltainen. Selvästi yleisin uhri henkirikoksissa on ystävän tai tuttavan surmaama mies. Katsauskaudella kaikista uhreista 45 prosenttia kuului tähän ryhmään. Toiseksi yleisin uhri on parisuhdekumppanin surmaama nainen: he muodostivat 17 prosenttia jakson surmatuista. Kolmanneksi yleisin on tilanne, jossa mies joutuu hänelle ennalta tuntemattoman henkilön surmaamaksi – 10 prosenttia viime vuosien henkirikosuhreista on ollut tuntemattoman surmaamia miehiä.

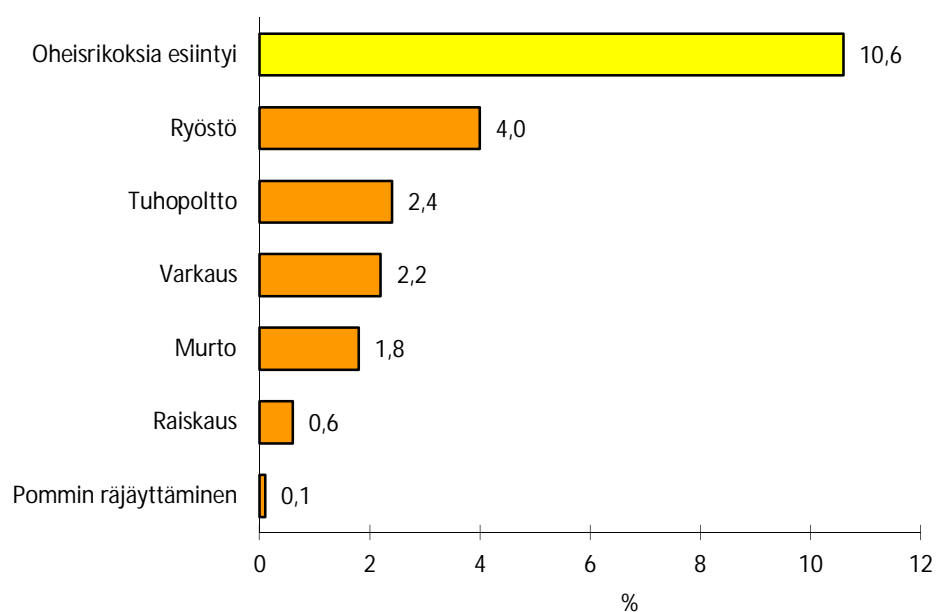

Kuvio 17 Henkirikosten osapuolityyppijakauma 2002- 2015 (uhripohjainen; N=1 591)

3.10 Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset

Katsauskauden henkirikostapahtumista 10 prosenttiin liittyi oheisrikoksia.⁸ Yleisin oheisrikos oli ryöstö, murto tai varkaus. Tuhopolto tai tuhopolton yritys oli liittynyt kahteen prosenttiin jakson henkirikoksia, raiskaus puoleen prosenttiin. Lisäksi yksittäistapauksiin oli liittynyt muun muassa petoksia ja kiristysrikoksia (kuvio 18).

⁸ Mukaan ei ole laskettu useamman uhrin henkirikoksia, eikä rikoksiin liittyneitä hautarauhanrikomis-, pahoinpitely-, ampuma-ase- tai päihteidenkäyttörikoksia.

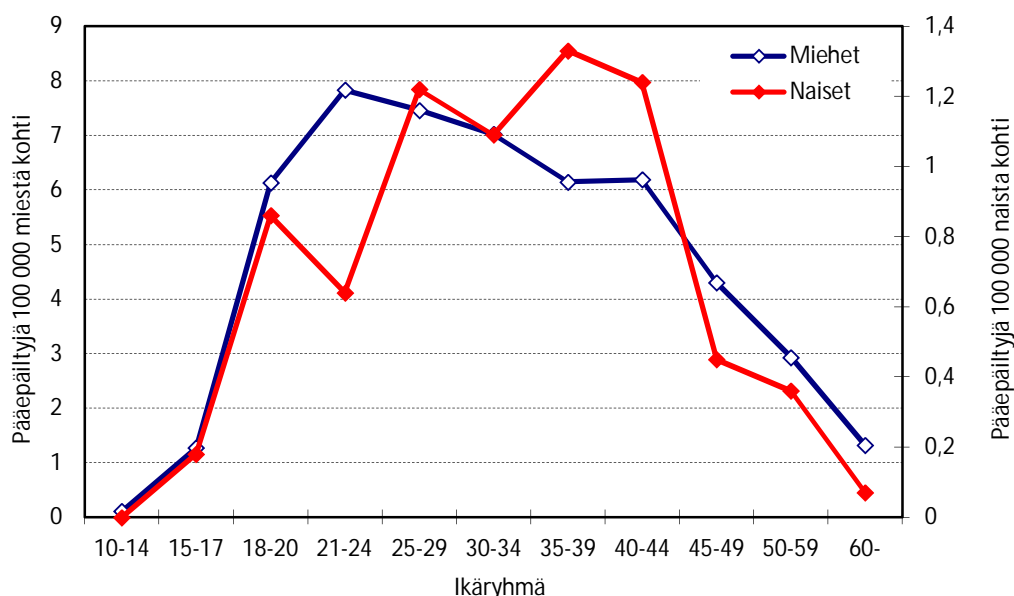
Kuvio 18 Henkirikoksiin liittyneet oheisrikokset 2003-2014 (rikostapahtumapohjainen; N=1 268)

Oheisrikosten esiintyvyys henkirikosten yhteydessä vähentyi katsauskaudella (2003–09 13 % ja 2010–14 9 %). Muutos näkyi kaikissa merkittävässä oheisrikostyypeissä. Tuhopolttojen esiintyvyys laski 4,6 prosentista 2,9 prosenttiin ja ryöstöjen 3,5 prosentista 2,9 prosenttiin. Sen sijaan raiskausten määrä ja osuus hieman lisääntyivät ollen kuitenkin edelleenkin erittäin vähäiset (0,5 % ja 0,6 %).

4 Rikososapuolet

4.1 Ikä ja sukupuoli

Katsauskauden selvitetystä henkirikoksista epäiltiin pääepäiltyinä 1 097 miestä (88 %) ja 152 naista (12 %). Pimeinä tietokantaan oli ajanjaksolta kirjattu 17 henkirikosta (1,3 %).⁹

Kuvio 19 Henkirikollisuuden taso ikäryhmittäin 2003-2014 (pääepäiltyjä ikäryhmän 100 000 miestä/naista kohti vuodessa)

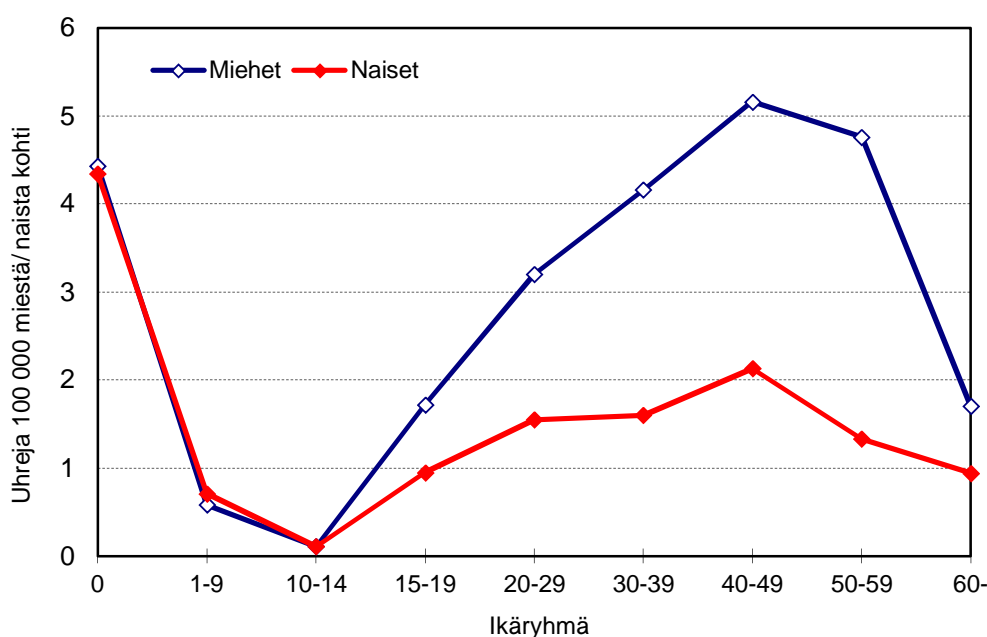
Miesten rikollisuustaso oli korkein 21-24-vuotiaiden ikäryhmässä, naisten rikollisuustaso 35-39-vuotiailla. Miesepäiltyjen keski-ikä oli 37,8 vuotta ja mediaani-ikä 36 vuotta, naisepäiltyjen keski-ikä vastaavasti 36,9 vuotta ja mediaani-ikä 36,5 vuotta. Epäiltyjen ikäjakauma on pysynyt viimeisen vuosikymmenen aikana lähes muuttumattomana (kuviot 19; taulukko 10a).

Taulukko 10a Epäiltyjen keski- ja mediaani-ikä 2003–2009 ja 2010–2014

	2003–2009		2008–2014		2003–2014	
	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä
Miehet	37,9	36	37,6	35	37,8	36
Naiset	37,4	37	36,2	35	36,9	36,5
Kaikki	37,8	36	37,4	35	37,7	36

Katsauskauden pääepäillyistä kaksi oli alle 14-vuotiasta, 15 oli 15-17-vuotiaita ja 74 oli 18-20-vuotiaita. Alle 21-vuotiasta epäillyistä 12 oli tyttöjä. Yli 65-vuotiaita epäiltyjä oli 44, heistä kaksi oli naista.

⁹ Toistaiseksi kirjaamattomat rikokset selvittämättömien rikosten määrä katsauskaudelta oli 2.1.2016 23 (1,7 %). Huomioitaessa lisäksi henkirikoksina tutkittavat kaatamistapaukset määrä oli 31 (2,3 %).

Kuvio 20 Henkirikoskuolleisuus ikäryhmittäin 2003-2014 (uhreja 100 000 ikäryhmän miestä/naista kohti vuodessa)

Henkirikoskuolleisuus oli katsauskaudella korkein miehillä 40-49 vuoden iässä, naisilla ensimmäisen ikävuoden aikana. Miesuhrien keski-ikä oli 42,3 vuotta (mediaani-ikä 44 vuotta) ja naisuhrien 42,1 vuotta (mediaani-ikä 43 vuotta). Ikäkauma on pysynyt lähes muuttumattomana viimeiset kymmenen vuotta (kuvio 20; taulukko 10b).

Taulukko 10b Uhrien keski- ja mediaani-ikä 2003–2009 ja 2010–2014

	2003–2009		2010–2014		2003–2014	
	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä
Miehet	42,3	44	42,3	43	42,3	44
Naiset	43,2	43	40,3	43	42,1	43
Kaikki	42,6	44	41,6	43	42,2	43

Miesten kuolleisuus oli työikäisessä väestössä ikäryhmästä riippumatta kaksinkolminkertainen naisiin verrattuna. Vuosina 2003–2014 surmattiin 31 alle vuoden ikäistä vauvaa ja 45 1-14-vuotiasta lasta. Yli 70-vuotiaita surmattiin 68, heistä 80 vuotta täyttäneitä oli 28.

Henkirikollisuus ei ole Suomessa kuin osin ikäryhmien sisäistä. Varsinkin alle 40-vuotiaat miehet surmaavat pääsääntöisesti itseään selvästi iäkkäämpiä. Keski-ikäisten ja iäkkäiden rikoksissa uhri ja tekijä ovat sen sijaan yleensä samasta ikäryhmästä (taulukko 10c).

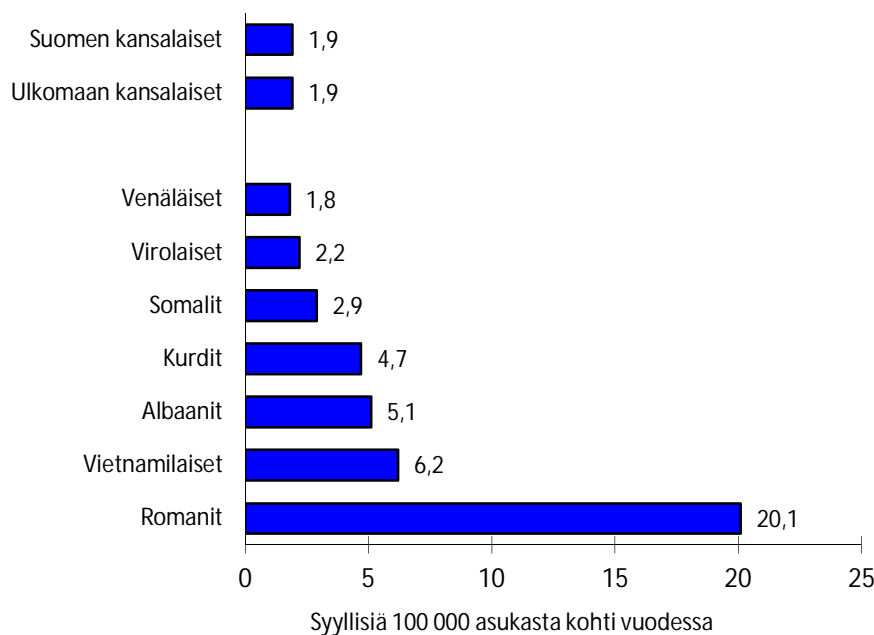
Taulukko 10 c Henkirikosuhrien keski-ikä (vuotta) epäillyn sukupuolen ja ikäryhmän mukaan vuosina 2003–2014

Ikä	Miesepäilyt	Naisepäilyt
15–17	33,9	0
18–20	32,6	12,9
21–29	36,4	26,7
30–39	42,7	29,9
40–49	45,1	42,4
50–59	49,8	62,2
60–69	58,6	56,6
70–	69,8	41,0

4.2 Kansalaisuus ja syntymämaa

Suomalainen henkirikollisuus on tällä hetkellä suurelta osin syntyperäisten suomalaisten keskinäistä rikollisuutta. Katsauskauden Suomessa asuneista pääepäilyistä 93 prosenttia oli Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia, kolme prosenttia oli ulkomailla syntyneitä Suomen tai kaksoiskansalaisuuden omanneita ja kolme prosenttia oli ulkomailla syntyneitä ulkomaan kansalaisia. Henkirikoksesta epäillyistä Suomessa syntyneistä Suomen kansalaisista viisi (0,4 %) oli maahanmuuttajataustaisia (ks. myös Granath ym. 2011; Lehti 2007; Lehti ym. 2014; Skardhamar 2014).

Maassa vakituisesti asuvien ulkomaan kansalaisten suhteellinen rikollisuustaso oli ajanjaksolla sama kuin syntyperäisten suomalaisten. Maahanmuuttajaryhmien välillä oli kuitenkin selviä eroja rikollisuustasossa. Kokonaisrikollisuustasoa alensi se, että kahden suurimman maahanmuuttajaryhmän, virolaisten ja venäläisten, rikollisuustaso vastasi kantaväestön tasoa. Selvästi korkein rikollisuustaso oli edelleenkin kantaväestön romaneilla (kuvio 21).

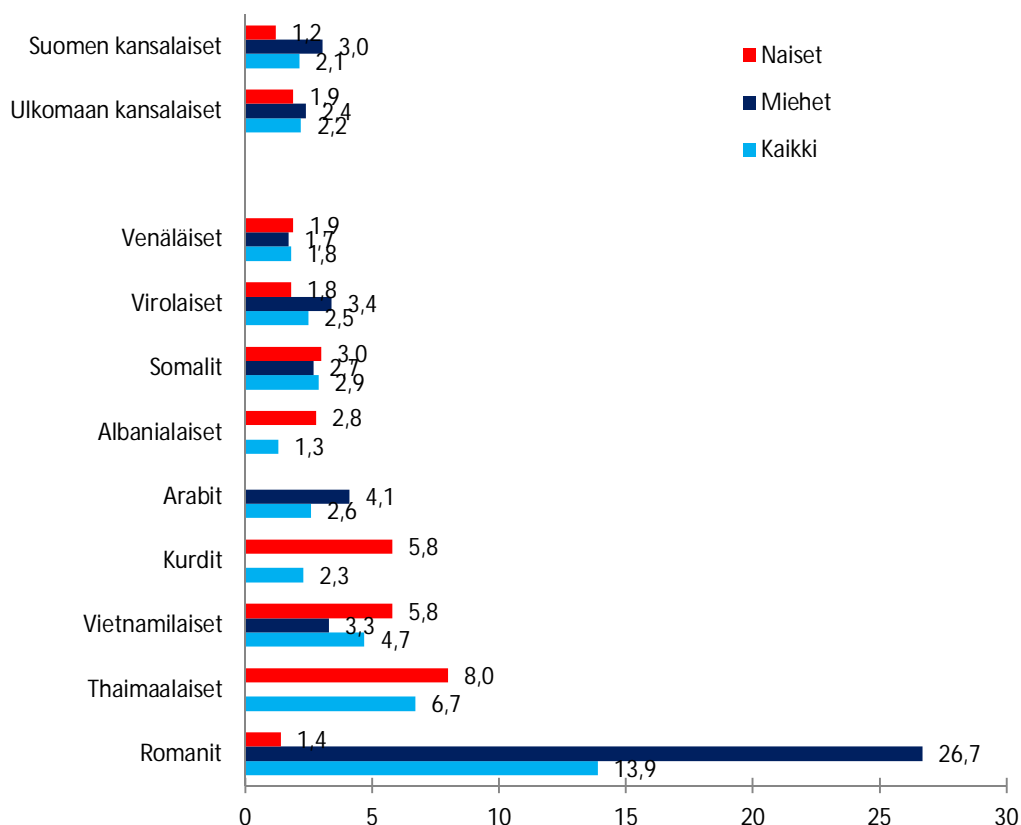

Kuvio 21 Henkirikollisuuden taso kansalaisuusryhmittäin ja merkittävimmissä etnisissä vähemmistöryhmissä (pysyvästi maassa asuvat)¹⁰ 2003-2014

Maassa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten ohella myös Suomessa käymässä olevat tai oleskelulupahakemuksen hyväksymistä odottavat ulkomaan kansalaiset syyllistyivät vuosina 2003-2014 henkirikoksiin. Tällaisia lyhytaikaisesti tai väliaikaisesti maassa oleskelleiden ulkomaalaisten tekemiä henkirikoksia oli yhteensä 15 (yksi prosentti kaikista henkirikoksista). Ulkomailla asuneista epäillyistä viisi oli Suomen kansalaisia. Kymmenestä ulkomaankansalaisesta kolme oli maassa turvapaikanhakijana, kolme työtehtävissä ja neljä tapaamassa tuttaviaan tai perhettään. Turvapaikanhakijoiden tekemät rikokset olivat ajanjaksolla tapahtuneet vuosina 2005, 2006 ja 2013.

Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajataustaisten henkirikokset olivat kohdistuneet pääosin kantaväestöön. Rikoksista 57 prosentissa uhri oli kantaväestöstä, 32 prosentissa tekijän etnisestä ryhmästä ja 11 prosentissa muusta maahanmuuttaja- tai ulkomaalaisryhmästä. Kantaväestön romanien uhreista 38 prosenttia oli romaneita.

¹⁰ Käsittää maassa vakinaisesti asuneet pääepäillyt. Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi. Albanialaisten, kurdien, somalien, venäläisten, vietnamiläisten ja virolaisten rikollisuustasot on laskettu kyseistä kieltä äidinkielenään puhuvan maassa asuvan väestön pohjalta. Romaneita koskevat tiedot on kerätty rikosilmoitusten selosteosista. Kaikki ajanjaksolla henkirikoksiin syyllistyneet romanit kuuluivat kantaväestöön. Romanien väestömääräksi on suhdelukua laskettaessa arvioitu 12 000 henkilöä.

Kuvio 22 Henkirikoskuolleisuus kansalaisuusryhmittäin ja merkittävimmissä etnisissä vähemmistöryhmissä (pysyvästi maassa asuvat)¹¹ 2003- 2014

Myös maahanmuuttajataustaisten kuolleisuus henkirikoksiin oli sama kuin kantaväestöllä. Toisaalta kantaväestön miesten kuolleisuus oli selvästi korkeampi kuin maahanmuuttajamiesten ja vastaavasti maahanmuuttajanaisten kuolleisuus korkeampi kantaväestön naisten kuolleisuutta (maahanmuuttajataustan määrittely perustui tässä vertailussa kansalaisuuteen). Erot väestöryhmien välillä olivat kuolleisuudessakin huomattavia. Selvästi korkein henkirikoskuolleisuus pääväestöryhmistä oli kantaväestön romanimiehillä, naisista puolestaan Thaimaassa syntyneillä naisilla. Vuosina 2009–2012 maassamme surmattiin neljä Thaimaasta muuttanutta naista. Ryhmän kokoon nähden uhrien määrä oli poikkeuksellisen suuri, varsinkin kun rikokset olivat erillisiä. Huomattavan korkea suhteellinen kuolleisuus oli myös vietnamilaisilla ja kurdinaisilla, mikä kuitenkin saattoi osin johtua satunnaistekijöistä. Naisuhrien määrä kummassakin ryhmässä oli ajanjaksolla kaksi (kuvio 22).

Maassa pysyvästi asuvien ulkomaan kansalaisten ohella Suomessa surmattiin ajanjaksolla neljätoista täällä käymässä ollutta tai vain tilapäisesti oleskellutta hen-

¹¹ Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi. Kurdien, somalien, venäläisten, vietnamilaisien ja virolaisten rikollisuustasot on laskettu kyseistä kieltä äidinkielenään puhuvan maassa asuvan väestön pohjalta. Romaneita koskevat tiedot on kerätty rikosilmoitusten selosteosista. Kaikki ajanjaksolla henkirikoksissa surmatut romanit kuuluivat kantaväestöön. Romanien väestömääräksi on suhdelukua laskettaessa arvioitu 12 000 henkilöä.

kilöä. Heistä kaksi oli Suomen kansalaisia. Ulkomailla asuneiden muiden kuin suomalaistaustaisten uhrien ryhmässä virolaisia ja venäläisiä oli määrällisesti eniten (kaksi kummastakin maasta).

Ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin kohdistuneiden henkirikosten tekijöistä pääosa oli maahanmuuttajataustaisia. Rikoksista 40 prosentissa tekijä kuului samaan ryhmään kuin uhri ja 16 prosentissa johonkin muuhun maahanmuuttajaryhmään. Kantaväestöön kuuluvat surmaajat olivat tehneet rikoksista 44 prosenttia. Kantaväestön romaneiden surmaajista 61 prosenttia oli romaneita.

Henkirikostietokantaan kirjataan myös Suomen rajojen ulkopuolella tehtyjä henkirikoksia, jos tekijä asuu pysyvästi Suomessa ja Suomen viranomaiset ovat osallistuneet rikoksen selvittämiseen. Suomalaisten ulkomailla tekemiä henkirikoksia kirjattiin tietokantaan katsauskaudella neljä, lisäksi tietokantaan kirjattiin yksi pimeä ulkomailla vierailleeseen suomalaiseen kohdistunut rikos. Rikoksista kolme oli tapahtunut Venäjällä, yksi Virossa ja yksi Espanjassa. Kaikissa uhrin kotipaikkana oli Suomi.

4.3 Työelämäsuhde ja sosioekonominen asema

Pääosa henkirikoksen tekijöistä on työkäisiä, mutta vain viidesosa on työelämässä. Katsauskauden pääepäillyistä puolet oli tekoajankohtana työttömänä ja 14 prosenttia varhaiseläkkeellä (taulukko 11a).

Taulukko 11a Pääepäiltyjen työelämäsuhde 2003- 2014

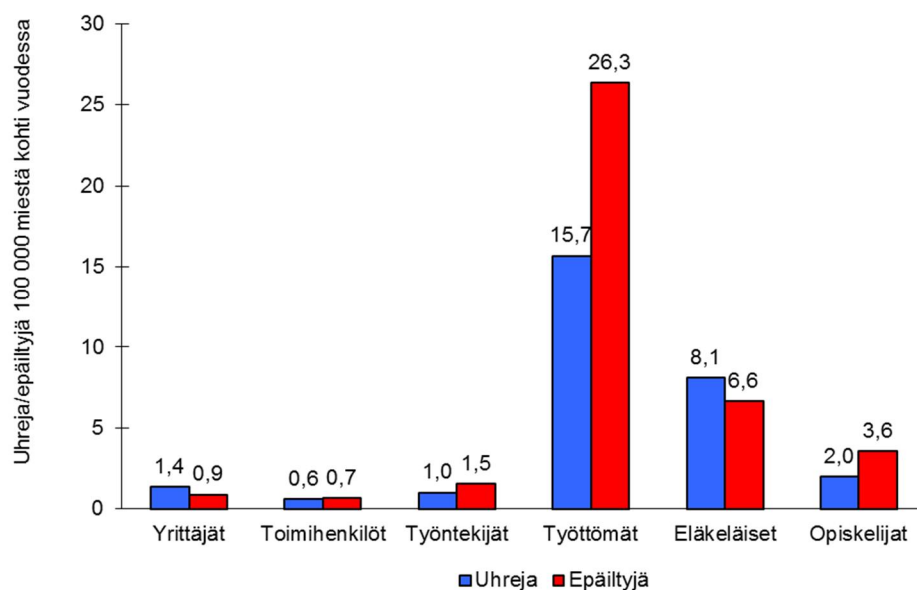
	Mies	Nainen	Kaikki
Työtön	52 %	39 %	51 %
Varhaiseläkkeellä	15 %	12 %	14 %
Työssä	18 %	24 %	18 %
Opiskelija	5 %	7 %	5 %
Vanhuuseläkkeellä	4 %	2 %	4 %
Kotiäiti	0 %	11 %	1 %
Vanki	0,4 %	0 %	0,3 %
Muu	1 %	1 %	1 %
Ei tietoa	5 %	5 %	5 %
N	1 097	152	1 249

Aikuisten uhrien tilanne oli samankaltainen: miesuhreista runsas 60 prosenttia oli joko työttömänä tai varhaiseläkkeellä ja naisuhreistakin pääosa oli työelämän ulkopuolella. Työelämässä olleiden osuus (30 %) oli kuitenkin naisuhreista suurempi kuin naisepäillyistä tai rikosten miesosapuolista (taulukko 11b).

Taulukko 11b Aikuisten uhrien työelämäsuhte 2003- 2014

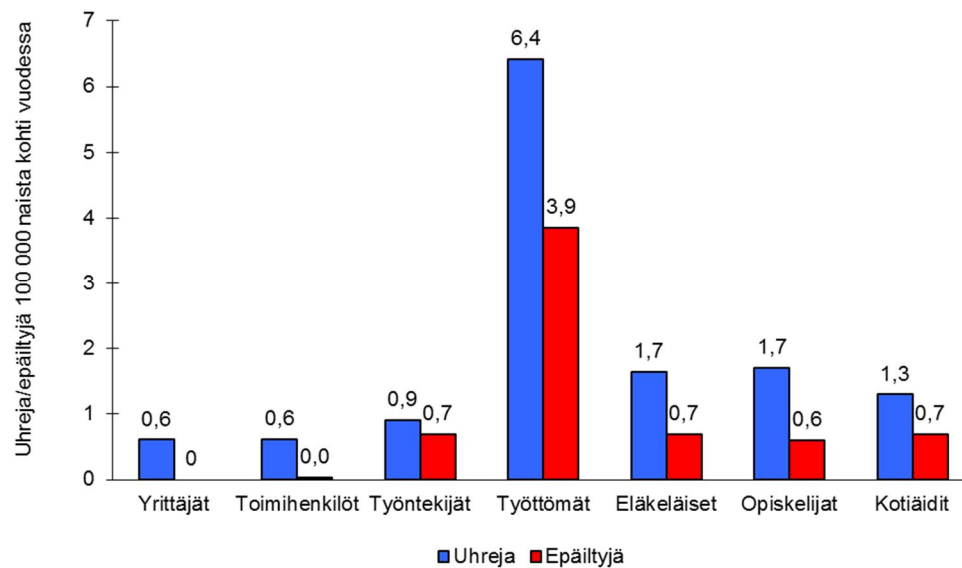
	Mies	Nainen	Kaikki
Työtön	43 %	27 %	38 %
Varhaiseläkkeellä	19 %	10 %	16 %
Työssä	16 %	30 %	20 %
Opiskelija	5 %	8 %	6 %
Vanhuuseläkkeellä	7 %	16 %	9 %
Kotiäiti	0 %	5 %	1 %
Vanki	0,6 %	0,3 %	0,5 %
Muu	1 %	1 %	1 %
Ei tietoa	9 %	3 %	7 %
N	899	377	1 276

Suhteutettaessa luvut sosiaaliryhmien kokoon miesten rikollisuustaso oli pitkäaikaistyöttömillä 26 ja varhaiseläkeläisillä runsaat kuusi syyllistä vuotta ja 100 000 miestä kohti. Palkansaajista taso oli työntekijöillä 1,5 ja toimihenkilöillä 0,7 (kuvio 23). Naisten kohdalla tilanne oli samankaltainen: pitkäaikaistyöttömät muodostivat sekä henkirikollisuuden tason että henkirikoskuolleisuuden osalta selvän ongelmaryhmän (kuvio 24).

Kuvio 23 Työkäisten (15–64-vuotiaat) miesten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2010–2013¹²

Työttömien ja varhaiseläkeläisten riski tulla surmatuksi tai syyllistyä henkirikokseen oli siten huomattavasti suurempi kuin muiden väestöryhmien. Myös muissa suhteissa henkirikosten osapuolet erosivat muusta väestöstä. Heidän koulutustasonsa oli keskimääräistä alhaisempi sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Myös osapuolten ammattikoulutus oli keskimääräistä heikompi.

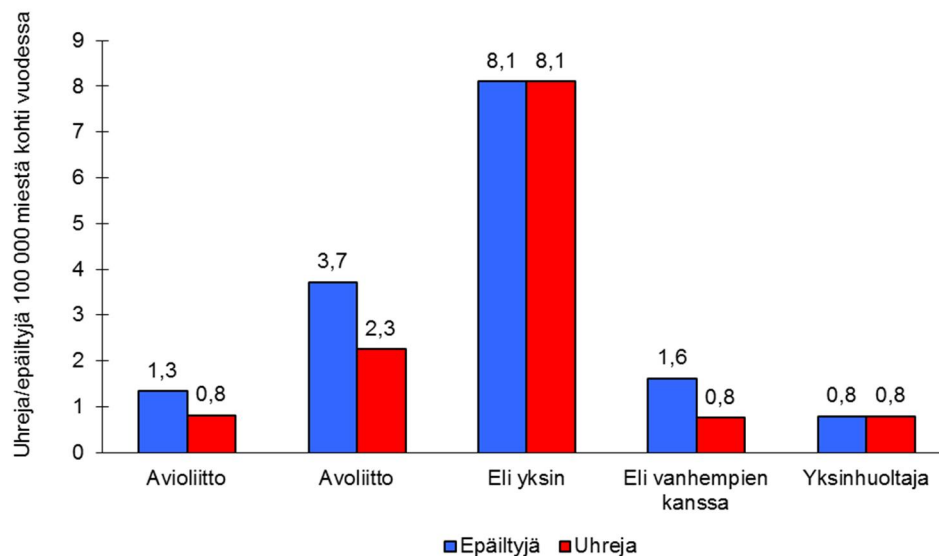
¹² Vuosien 2003–2009 tiedot löytyvät vuoden 2014 henkirikokatsauksesta (https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152607/36_henkirikokatsaus_2014_korjattu.pdf?sequence=1).

Kuvio 24 Työkäisten (15–64-vuotiaat) naisten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2010–2013¹³

4.4 Perheasema

Henkirikoksiin syyllistyviltä ja niiden uhriksi joutuvilta miehiltä puuttuvat usein perhesuhteet. Perheellisten 15 vuotta täyttäneiden miesten henkirikollisuuden keskitasoksi muodostui vuosina 2010–2013 2,4 syyllistä ja henkirikoskuolleisuudeksi 1,5 uhria vuotta ja 100 000 kohti, perheettömillä sekä rikollisuustaso että kuolleisuus oli 8,1 (kuvio 25).

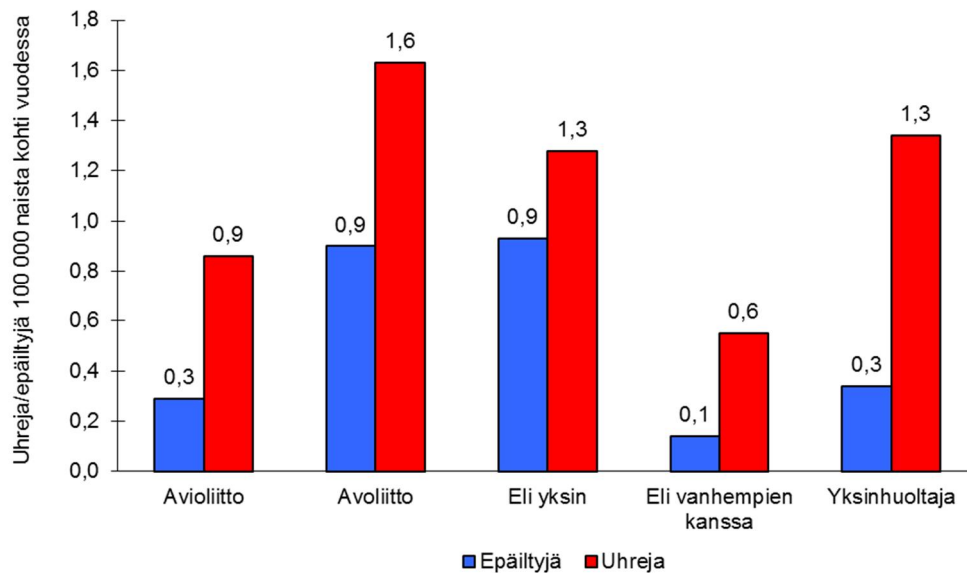

Kuvio 25 15 vuotta vanhempien miesten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2010–2013¹⁴

¹³ Id.

¹⁴ Id.

Naisilla tilanne oli jossain määrin toisenlainen. Ajanjaksolla korkein henkirikoskuolleisuus 15 vuotta täyttäneistä naisista oli avoliitossa eläneillä. Myös avoliitossa eläneiden naisten rikollisuustaso oli keskimääräistä korkeampi, mutta samaa luokkaa kuin yksin asuneilla naisilla. Henkirikollisuuden riskiryhmiä olivat sitten perheaseman osalta yksin asuvat miehet ja avoliitossa elävät naiset (kuviot 26).

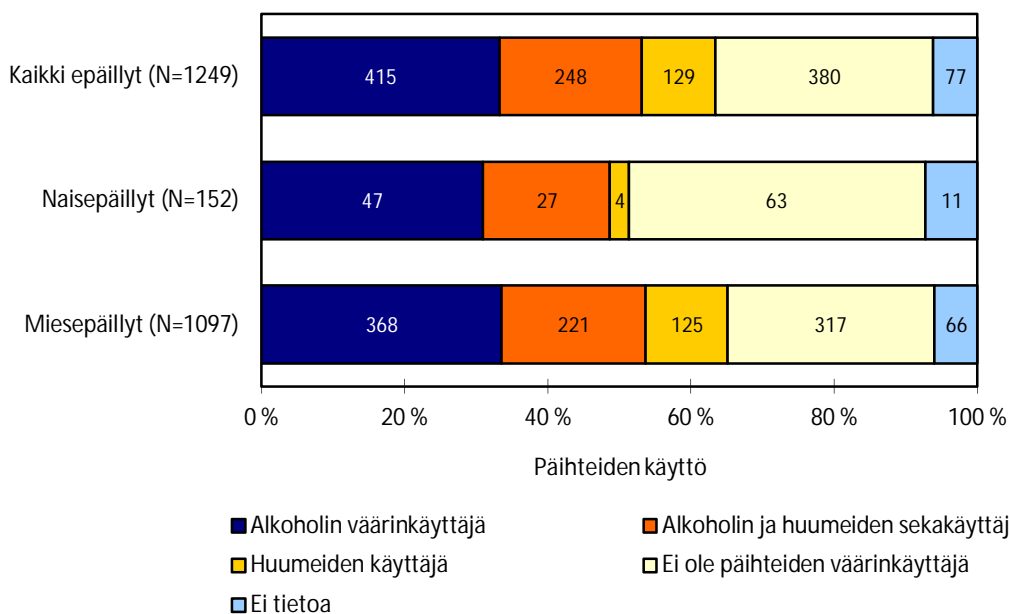

Kuvio 26 15 vuotta vanhempien naisten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2003–2009¹⁵

4.5 Päihteiden väärinkäyttö

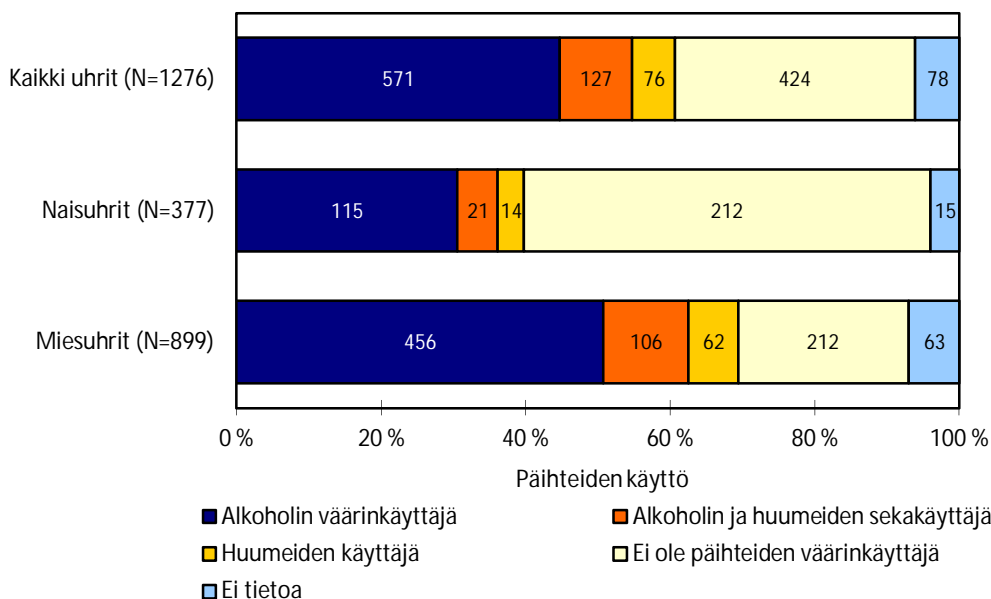
Rikososapuolille on sukupuolesta ja iästä riippumatta (lapsiuhreja lukuun ottamatta) leimallista päihteiden, erityisesti alkoholin väärinkäyttö. Rikostutkijoiden arvon mukaan katsauskauden henkirikosten aikuisista miesosapuolista 67 prosenttia oli päihteiden väärinkäyttäjiä ja 58 prosenttia alkoholin väärinkäyttäjiä (kuviot 27 ja 28).

¹⁵ Id.

Kuvio 27 Pääepäilytjen päihteiden väärinkäyttö henkirikoksissa 2003- 2014

Naisepäilyistä päihteiden väärinkäyttäjii oli 51 prosenttia ja aikuisista naisuhreista 40 prosenttia. Myös päihdeongelmaisilla naisilla kyse oli yleensä alkoholin väärinkäytöstä tai alkoholin ja lääkkeiden sekakäytöstä (kuviot 27 ja 28).

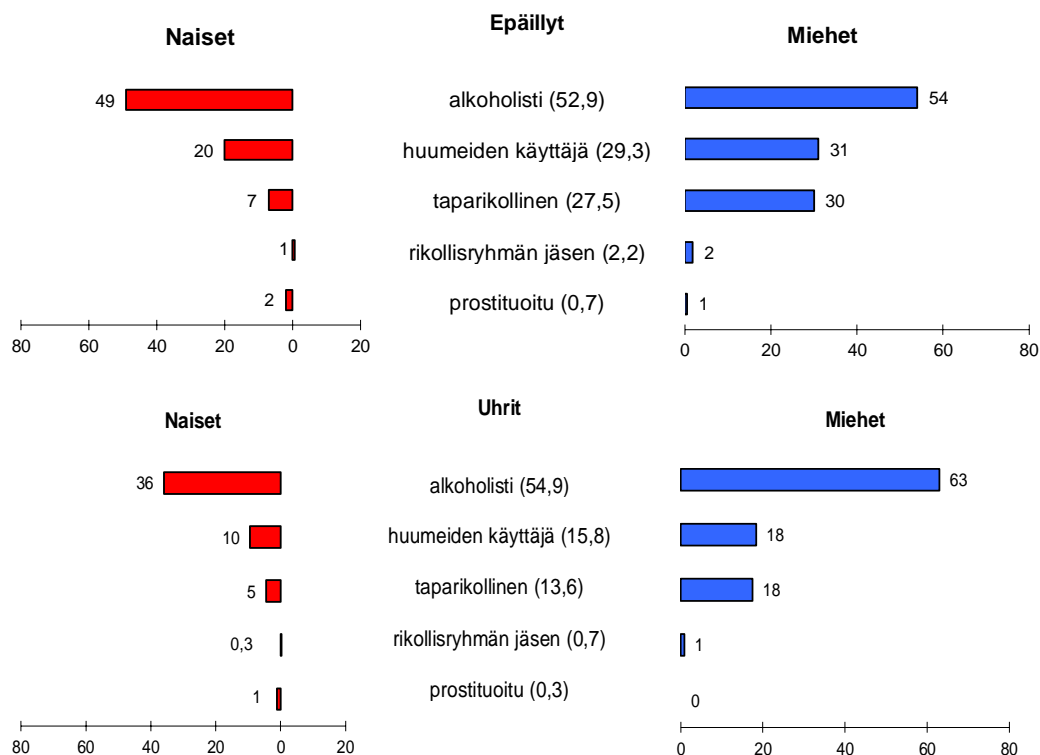

Kuvio 28 Aikuisten uhrien päihteiden väärinkäyttö henkirikoksissa 2003- 2014

Katsauskauden aikuisten välisistä henkirikoksista 73 prosentissa joku osapuolista oli päihteiden väärinkäyttäjät, 49 prosentissa kaikki osapuolet.

4.6 Erityisryhmät rikososapuolina

Päihteiden väärinkäytön ohella henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kerätään tietoja henkirikososapuolten kuulumisesta eräisiin muihin erityisryhmiin. Tältäkin osin tiedot perustuvat rikostutkijoiden arvioihin (taulukko 29).

Kuvio 29 Erityisryhmien osallisuus henkirikoksiin 2003- 2014 (%)

Taparikolliseksi oli katsauskaudella luonnehdittu 30 prosenttia miesepäillyistä ja vajaata viidesosaa aikuisista miesuhreista. Osuuksia voi pitää korkeina. Naisepäilyistä ja -uhreista taparikollisten osuus oli huomattavasti pienempi, alle kymmenen prosenttia. Rikollisuustason lasku oli selvästi kasvattanut taparikollisiksi luonnehdittujen osuutta miesepäillyistä katsauskauden mittaan (2003–2009 29 % ja 2010–2014 33 %).

Kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen henkirikoksilla oli sen sijaan ollut suhteellisen harvoin. Rikollisryhmän jäseneksi arvioitiin kaksi prosenttia miesepäilyistä ja prosentti miesuhreista.

Myöskään prostituoituja ei juurikaan esiintynyt rikososapuolina. Prostituoituksi oli nimetty yhdeksän katsauskauden epäillyistä ja neljä uhria.

4.7 Nuorten henkirikollisuus

Nuorten henkirikokset ovat Suomessa suhteellisen harvinaista kansainvälisesti tarkastellen. Vaikka henkirikollisuuden asukasluvuun suhteutettu kokonaistaso on meillä huomattavasti korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa ja läntisessä Euroopassa, nuorten rikollisuudessa eroa ei esiinny, vaan ero syntyy kokonaisuudessaan vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta. Verrattuna entisiin sosialistimaihin ja useimpiin Euroopan ulkopuolisiin teollisuusmaihiin nuorten henkirikokset ovat Suomessa erittäin harvinaisia (European Report on Preventing Violence and Knife Crime among Young People 2010, 13).

Nuorisoväkivallan sykliisyys on meillä viimeisen neljännesvuosisadan aikana linkittynyt taloudellisiin suhdanteisiin. Jyrkimmät kasvukaudet ovat liittyneet voimakkaisiin noususuhdanteisiin, laskukaudet taas taloudellisiin taantumiin. Syklisyyden taustalla on vaikuttanut taloudellisesti motivoitu rikollisuus, ryöstöihin, murtoihin ja muuhun taloudellisen voiton tavoitteluun liittyvät henkirikokset, joiden määrä on lisääntynyt noususuhdanteissa ja vähentynyt laskusuhdanteissa. Yksi nuorten henkirikollisuutta vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta erottava tekijä onkin juuri rikosten kytkeytyminen usein aineellisen hyvän tavoitteluun.

Nuorten henkirikokset eroavat vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta myös ryhmäluonteensa, julkisuutensa ja uhriensa osalta. Rikokset tehdään usein ryhmässä, ne ovat (murhien osuudella mitaten) muuta henkirikollisuutta välineellisempiä ja raaempia ja tekijälle ennalta tuntemattomien uhrien osuus on suurempi kuin vanhempien ikäryhmien rikoksissa. Myös muutoin nuorten henkirikokset ovat yllätyksellisempiä, vaikeammin ennakoitavia kuin vanhempien ikäryhmien rikokset. Ei niinkään tekijän, vaan teon kokonaisuuden ja uhrin valikoitumisen suhteen – silloinkin kun uhri on tekijän ennestään tuntema.

Nuorten ja vanhempien ikäryhmien henkirikollisuutta yhdistää puolestaan kiinteä yhteys alkoholin käyttöön ja alkoholihumalaan. Alkoholisidonnaisten henkirikosten (rikosten joissa osapuolet ovat humalassa) osuus nuorten henkirikoksista on viime vuosina ollut yli 80 prosenttia eli sama kuin vanhemmissakin ikäryhmissä.

Yhteistä nuorten ja iäkkäämpien henkirikollisuudelle on myös se, että syyllisistä valtaosa on alkoholin väärinkäyttäjii. Vuosina 1980–2007 henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista diagnosoitiin mielentilatutkimuksessa alkoholiriippuvaiseksi tai alkoholin väärinkäyttäjäksi 44 prosenttia, 19-vuotiaista alkoholistien osuus oli lähes 60 prosenttia ja 20-vuotiaista noin 65 prosenttia. Alkoholin riskikäyttäjien osuus ryhmästä oli yli 80 prosenttia. Alkoholin ohella mielentilatutkimuksiin määrätty nuoret henkirikoksentehtäjät käyttivät laajasti muita päihteitä. 2000-luvun alun syyteistä joka kolmas käytti säännöllisesti amfetamiinia, kannabistuotteita käytti 40 prosenttia. Kaiken kaikkiaan nuoria henkirikoksentehtäjiä luonnehti varhain aloitettu päihteiden käyttö ja nopea alkoholisoituminen. Huomattavalla osalla päihteiden käyttö oli siinä mielessä ylisukupolvista, että myös heidän vanhempansa tai ainakin toinen vanhemmista oli ollut alkoholin ongelmakäyttäjä.

Päihteiden käytön ohella ryhmää luonnehtivat rikkonainen lapsuus, väkivaltaisuus ja mielenterveyden ongelmat. Huomattavalla osalla nuorista henkirikoksentehtäjistä lapsuudenperhe oli hajonnut ensimmäisten ikävuosien aikana, usein vanhempien päihdeongelmista johtuneisiin ristiriitoihin. Peruskoulu oli yleensä sujunut oppimis- ja käytösongelmien merkeissä. Erityisopetuksessa syyllisistä oli ol-

lut joka toinen ja joka kolmas oli otettu huostaan viimeistään teini-iässä joko lastensuojelullisista syistä tai oman rikollisuutensa johdosta. Puolet oli ollut psykiatriassa hoidossa lyhyempiä tai pidempiä jaksoja ennen rikostaan, laitoshoidossa oli ollut joka neljäs. Valtaosaa oli muun häiriökäyttäytymisen ohella luonnehtinut viimeistään teini-iästä lähtien myös ympäristön huomion herättänyt poikkeuksellinen aggressiivisuus.

Kaiken kaikkiaan nuorten törkeä väkivalta on nyky-Suomessa kiinteästi kytköksissä päihteiden (erityisesti alkoholin) väärinkäyttöön ja yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen. Tietyissä mielessä henkirikollisuus on meillä muuttunut osin myös ylisukupolviseksi, vuosina 1980–2007 henkirikoksista syytetyistä nuorista joka kymmenennellä oli henkirikoksesta tuomittu isä, äiti, veli, eno tai setä. Varsin monella oli myös henkirikoksen uhriksi joutuneita lähiomaisia.

5 Henkirikosten seuraukset

Jakso sisältää tietoja henkirikosten ilmituloon, esitutkintaan ja oikeuskäsittelyyn liittyvistä seikoista. Ilmituloa ja esitutkintaa koskevat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään, oikeuskäsittelyä ja tuomioita koskevat puolestaan Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuomiolauselmätietokantaan, Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään rikosrekisteriin sekä Valtakunnansyyttäjänvirastosta saattuihin tietoihin.

5.1 Rikosten ilmitulo

Piilorikollisuuden määrästä henkirikollisuudessa ei ole tarkkaa tietoa. Aiheesta 1990-luvulla tehdyssä tutkimuksessa arvioidaan, että vuosittain henkirikoksista jää tulematta ilmi 2-3 prosenttia (Pajujoja & Salminen 1996). Nykyisellä rikollisuustasolla se merkitsisi kahdesta viiteen rikosta. Pääosassa tapauksia kyse on uhreista, joiden ruumista ei löydetä ja jotka päätyvät kadonneiksi henkilöiksi. Tammiukuun alussa 2016 rikosilmoitusjärjestelmään oli kirjattuna vuosilta 2003-2014 kahdeksan katoamistapausta, joita tutkittiin henkirikoksena. Lisäksi osa niistäkin kateissa olevista, joiden katoamista ei tutkita henkirikoksena, on joutunut henkirikoksen uhriksi. Osa tapauksista tulee ilmi myöhemmin ja kyetään selvittämään, osa ei tule ilmi koskaan. Viime vuosina on ilmennyt myös, että maamme tehokkaassa kuolemansyyntutkintajärjestelmässä (johon piilorikollisuuden vähäisyys henkirikollisuudessamme huomattavassa määrin perustuu) on aukko koskien terveydenhoitohenkilöstön tekemiä potilaisiin kohdistuvia henkirikoksia. On mahdollista arvioida, kuinka paljon tämän tyyppisiä rikoksia on aikaisempina vuosina jäänyt ja edelleenkin jää ilmi tulematta. Viime vuosien rikoksille on ollut ominaista, että ne ovat tulleet usein ilmi epäonnistuneeksi jääneen surmaamisyrittäksen kautta.

Oman varsinaiseen piilorikollisuuteen kuulumattoman ryhmänsä muodostavat kuolemantapaukset, joita tutkitaan henkirikoksina, mutta joissa tarkkaa kuolinsyytä tai tahallisen väkivallan osuutta kuolemaan ei kyetä selvittämään. Kyse on

yleensä pitkälle alkoholisoituneista henkilöistä, joista löydetään ulkoisen väkivallan merkkejä. Vammojen aiheutumisen mekanismista ei kuitenkaan päästä selvyyteen, eikä aina myöskään siitä, mikä osuus ulkoisella väkivallalla on ollut usein hyvin huonokuntoisen vainajan menehtymiseen. Tällaisia tapauksia, joissa lopultakaan ei päästä selvyyteen, onko kyse ollut henkirikoksesta, tapaturmasta vai luonnollisesta kuolemasta, on vuosittain useampia.

Ilmi tulevat henkirikokset tulevat poliisin tietoon yleensä suhteellisen nopeasti. Katsauskauden henkirikoksista 65 prosenttia tuli poliisin tietoon tekopäivänä ja 13 prosenttia seuraavan päivän kuluessa. Kolmen vuorokauden sisällä teoista oli tullut ilmi 85 prosenttia. Viikkoa pidempään ilmitulo oli kestänyt kymmenessä prosentissa tapauksia.

Rikoksista runsas puolet (55 %) oli tullut poliisin tietoon tekijän tai silminnäkijän hälytettyä apua tai poliisin paikalle. Ruumiin löytymisen kautta ilmi oli tullut 22 prosenttia, ilmiannon kautta kahdeksan prosenttia ja muun rikoksen tutkinnan yhteydessä neljä prosenttia.

Taulukko 12 Uhrin ruumiin hävittäminen henkirikoksissa 2003–2014

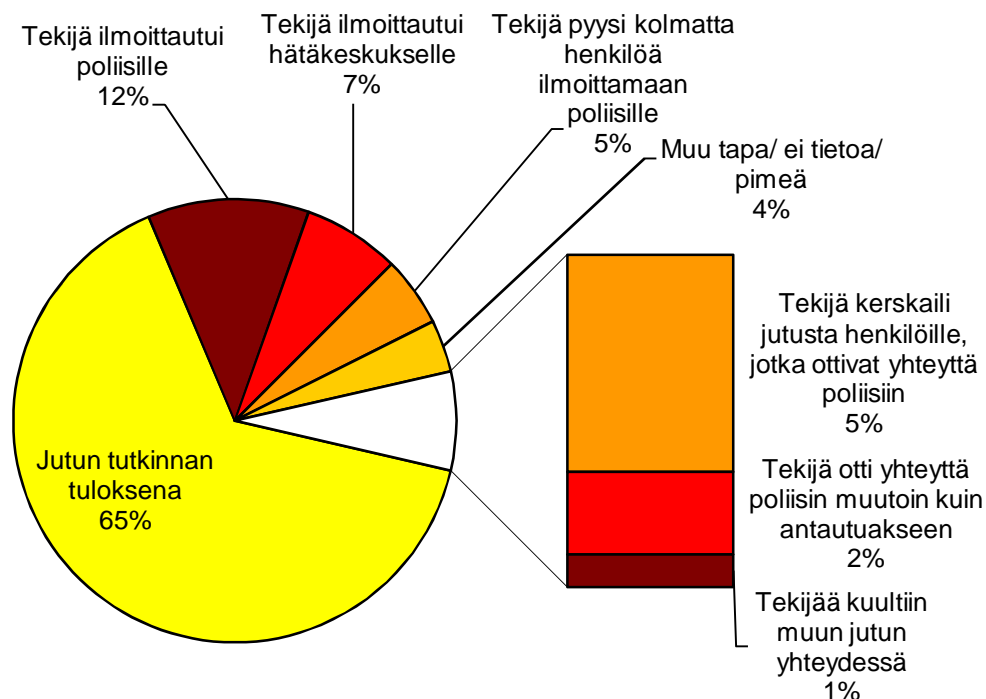
Toimenpide	%	N
Ruumiiseen ei kajottu	81	1089
Ruumis pelkästään peitetty	5	63
Ruumis pelkästään siirretty surmaamispaikalta	4	49
Ruumis siirretty ja peitetty	1	17
Ruumis yritetty kätkeä/tuhota	10	132
poltettu/tapahtumapaikka poltettu	4	57
paloiteltu	2	27
upotettu veteen	2	24
haudattu maahan	1	13
Ei tietoa	0,1	2
Yhteensä	100	1352

Rikoksen salaaminen ruumis kätkemällä oli suhteellisen harvinaista, vain kymmenessä prosentissa ajanjakson henkirikoksia uhrin ruumis oli pyritty kätkemään tai tuhoamaan. Yleisin ruumiin tuhoamistapa oli rikospaikan polttaminen (taulukko 12).

5.2 Rikosten selvittäminen ja esitutkinta

Syällisen henkilöllisyys kyetään selvittämään yleensä nopeasti. Ajanjakson rikoksista 78 prosenttia oli selvitetty vuorokauden kuluessa ja 91 prosenttia viikon kuluessa ilmi tulosta. Kuukautta pidempään selvittäminen oli kestänyt kuudessa prosentissa rikoksia. Jakson tietokantaan kirjatusta rikoksista 17 (1,3 %) oli tammi-kuun alussa 2016 tietokannassa edelleen kirjattuina pimeiksi.¹⁶

¹⁶ Toistaiseksi kirjaamattomat rikokset huomioiden selvittämättömien rikosten määrä katsauskaudelta oli 2.1.2016 23 (1,7 %). Huomioitaessa lisäksi henkirikoksina tutkittavat kaatomistapaukset määrä oli 31 (2,3 %).

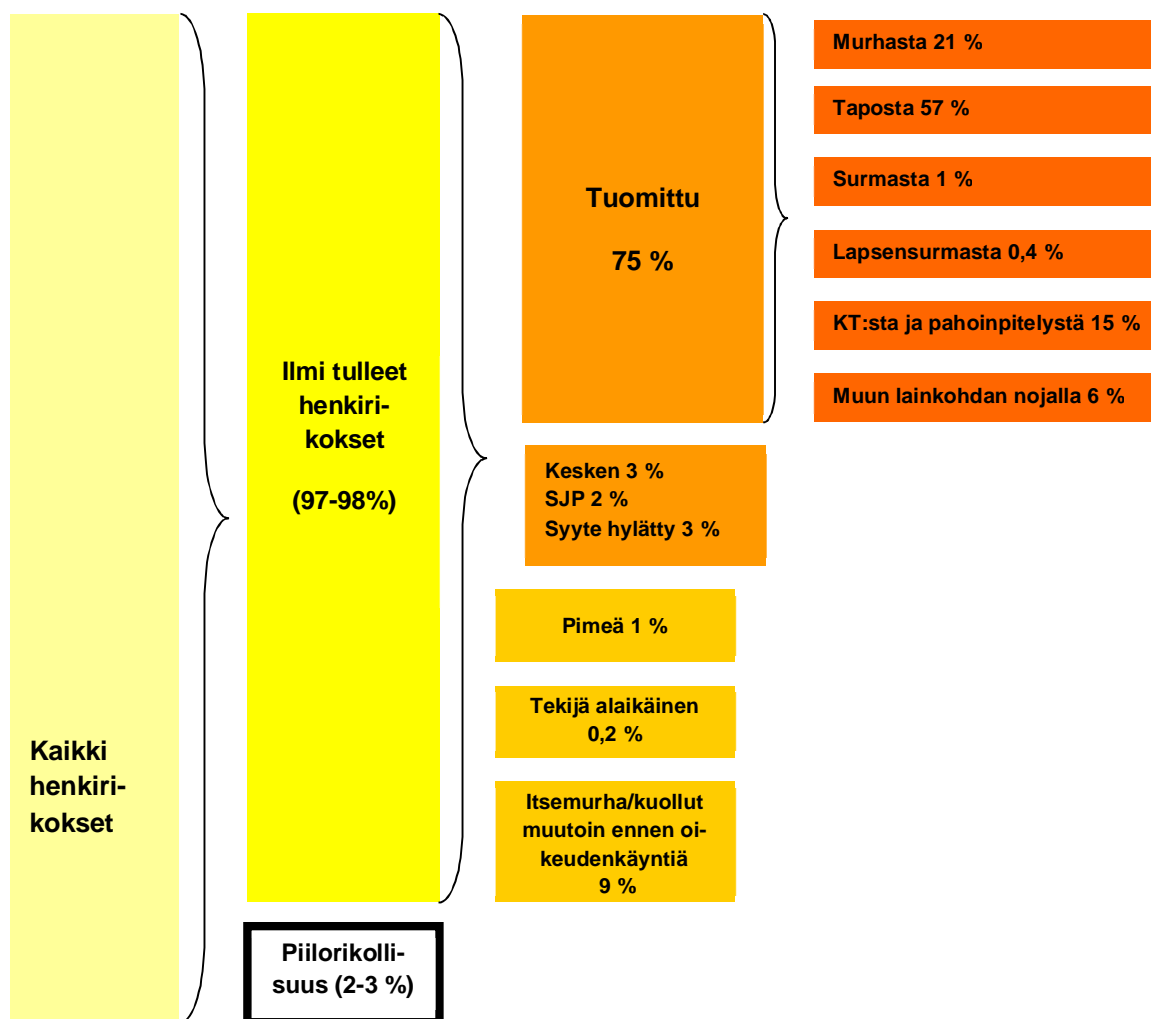
Kuvio 30 Epäillyn henkilöllisyyden selvittämistapa henkirikoksissa 2003- 2014 (N=1 352)

Lähes kaksi kolmannesta katsauskauden henkirikoksista oli selvinnyt poliisin oman tutkinnan kautta, neljäsosassa rikoksia syyllinen oli ilmoittautunut itse joko suoraan, hätäkeskuksen tai kolmannen henkilön kautta poliisille (kuvio 30).

5.3 Oikeuskäsittely ja rangaistukset

Vuonna 2003- 2013 poliisin tietoon tulleista henkirikoksista vajaata kahta prosenttia ei kyetty selvittämään ilmi tuloa seuranneen vuoden aikana. Selvitetyistä rikoksista yhdeksässä prosentissa tekijä surmasi itsensä rikoksen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen tai kuoli muista syistä ennen syytteen nostamista. Rikoksista kahdessa prosentissa syyttäjä oli tehnyt syyttämättäjäätämispäätöksen, lähes aina perusteena oli ollut puutteellinen näyttö rikoksen tapahtumisesta. Kahdessa rikoksista asia käsiteltiin ulkomaalaisessa tuomioistuimessa.

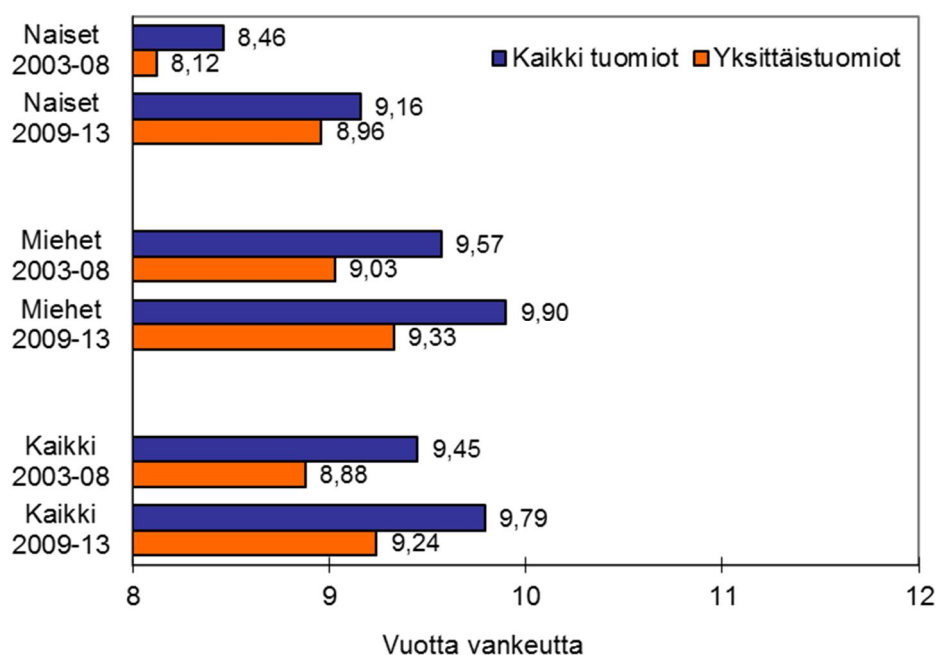
Jutuista, joista tiedot oikeuskäsittelystä oli saatavissa, kahdessa (0,2 %) epäilty oli alle 15-vuotias, eikä siten rikosoikeudellisesti vastuunalainen. Kaiken kaikkiaan ajanjaksolla ilmi tulleista henkirikoksista 85 prosentissa epäiltyä vastaan nostettiin syyte ja 75 prosentissa syytetty tuomittiin rangaistukseen. Kolmessa prosentissa rikoksia syyte hylättiin näytön puuttumisen johdosta ja seitsemässä prosentissa epäilty jätettiin syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta.

Kuvio 31 Vuosina 2003- 2013 ilmi tulleiden henkirikosten selvittäminen ja oikeuskäsittely (N=1 264)

Rangaistukseen tuomituista syytetyistä 79 prosenttia tuomittiin alioikeudessa tahalliseen henkirikoksesta, 15 prosenttia pahoinpitelyrikoksesta ja kuolemantuottamusrikoksesta ja kuusi prosenttia jonkin muun lainkohdan nojalla (yleensä joko kuolemantuottamusrikoksesta tai pahoinpitelyrikoksesta). Pääosa tuomituista (57 %) tuomittiin taposta, murhasta tuomittiin 21 prosenttia (kuvio 31).

Kaiken kaikkiaan ajanjakson henkirikoksista epäillyistä 59 prosenttia tuomittiin tahalliseen henkirikoksesta myös rangaistukseen, muiden lainkohtien nojalla teostaan rangaistukseen tuomittiin 16 prosenttia. Rikoksesta alioikeuden tuomioon kulunut aika oli keskimäärin kahdeksan kuukautta.

Kuvio 32 Keskirangaistus vuosina 2003- 2008 ja 2009- 2013 tehdyistä tapoista tuomitun sukupuolen ja tuomiotyyppin mukaan (käräjäoikeudet)¹⁷

Rikoslain mukaan rangaistuksena murhasta on elinkautinen vankeus. Lievennettyä rangaistusteikkoo noudatettaessa murhasta tuomitaan määräaikaiseen vankeuteen. Katsauskauden murhasta käräjäoikeudessa rangaistukseen tuomituista 88 prosenttia tuomittiin elinkautiseen ja 12 prosenttia määräaikaiseen vankeuteen. Elinkautiseen vankeuteen tuomittujen osuus oli naisista hieman suurempi (91 %) kuin miehistä (87 %). Murhasta tuomittujen määräaikaisten vankeusrangaistusten keskipituus oli 11 vuotta 5 kuukautta. Rikosseuraamuslaitoksen tietojen mukaan kulluvalla vuosituhannella ehdonalaiseen vapauteen päässeet elinkautisvangit ovat suorittaneet vankeusrangaistustaan keskimäärin 14 vuotta, suoritettu rangaistusaika on tosin vaihdellut suhteellisen paljon.¹⁸ Määräaikaisesta vankeustuomiosta suoritetaan nykyisin yleensä puolet ennen ehdonalaiseen vapauteen pääsyä.

Rikoslain mukainen rangaistus taposta on kahdeksasta kahteentoista vuotta vankeutta. Lievennettyä rangaistusteikkoo noudatettaessa taposta voidaan tuomita myös kahdeksaa vuotta lyhyempiä vankeusrangaistuksia. Käräjäoikeuksissa katsauskaudella taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli 9 vuotta 6 kuukautta ja naisten 8 vuotta 8 kuukautta vankeutta. Yksittäistuomioissa, joissa tappo oli ainoa rangaistuksen peruste, miesten keskirangaistus oli 8 vuotta 11 kuukautta ja naisten 8 vuotta 5 kuukautta vankeutta.¹⁹

Taposta tuomittujen rangaistusten keskipituus kasvoi selvästi ajanjaksolla. Muutos koski sekä miehille että naisille tuomittuja rangaistuksia ja oli havaittavissa niin kaikissa tuomioissa kuin yksittäistuomioissakin. Täydessä ymmärryksessä ri-

¹⁷ Ei sisällä alentuneesti syyntakeisina tuomittuja.

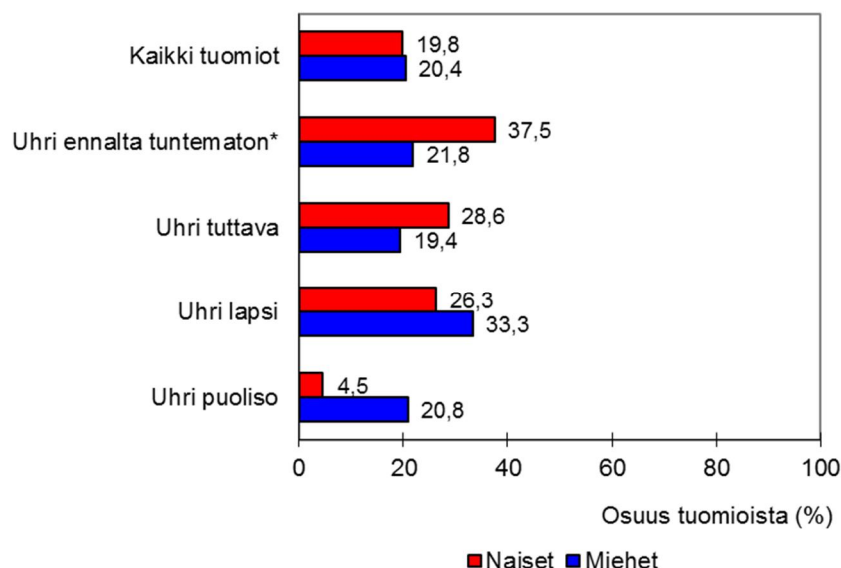
¹⁸ Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013, taulukko 12.

¹⁹ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.

koksensa tehneiden taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli sekä yksittäistuomioissa että kaikissa tuomioissa vuosina 2009–2013 4 kuukautta pidempi kuin vuosina 2003–2008. Naisten tuomioissa muutos oli vieläkin suurempi, mutta tuomittujen vähäisestä määrästä johtuen myös alttiimpi satunnaistekijöiden vaikutukselle (kuvio 32).

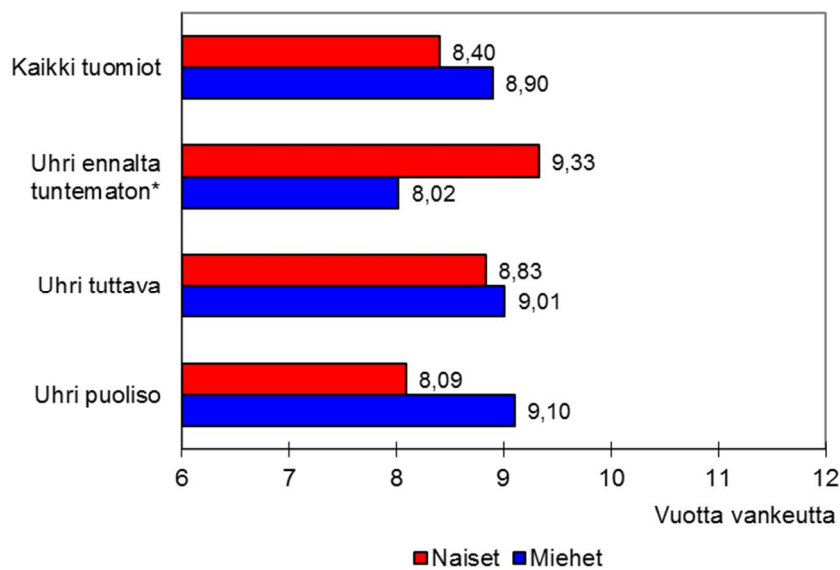
Laissa määrätty rangaistus surmasta on neljästä kymmeneen vuotta vankeutta. Katsauskaudella keskirangaistus surmasta oli käräjäoikeuksissa 5 vuotta 1 kuukausi vankeutta. Pahoinpitelyrikokseen liittyneestä kuolemantuottamusrikoksesta tuomituista rangaistuksista 80 prosenttia oli ehdottomia vankeusrangaistuksia, 18 prosenttia ehdollisia vankeusrangaistuksia, yksi prosentti sakkorangaistuksia ja yksi prosentti yhdyskuntapalvelurangaistuksia. Vankeusrangaistusten pituus vaihteli 3 kuukaudesta 10 vuoteen.

Kaiken kaikkiaan katsauskaudella tehdyistä henkirikoksista käräjäoikeuksissa rangaistukseen tuomituista 17 prosenttia tuomittiin elinkautiseen vankeusrangaistukseen, 3 prosenttia ehdottomaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen pakolaitoslausumalla, 74 prosenttia ehdottomaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen, viisi prosenttia ehdolliseen vankeusrangaistukseen, yksi prosentti yhdyskuntapalvelurangaistukseen ja yksi prosentti sakkorangaistukseen.

Kuvio 33 Murhasta tuomittujen osuus vuosina 2003- 2013 tehdyistä henkirikoksista tuomitun sukupuolen ja rikoksen uhrin mukaan (käräjäoikeudet; kaikki tuomiot; *suhdeluku perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)

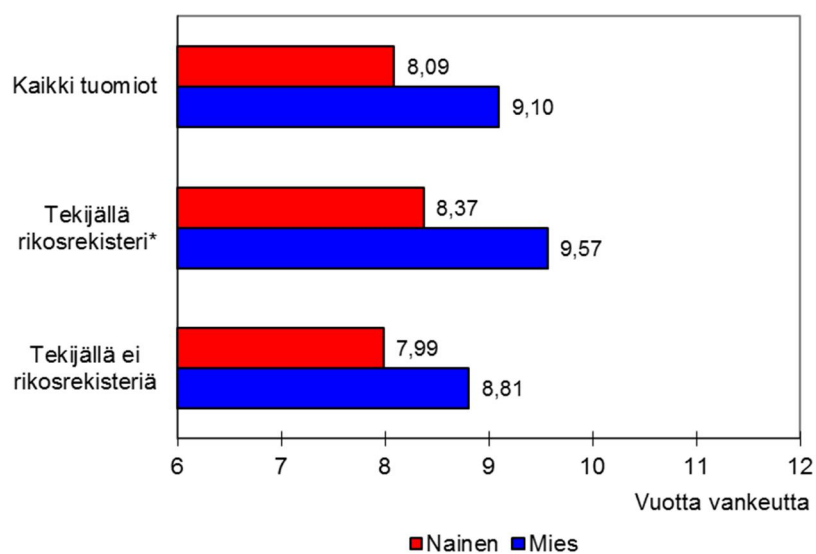
Rikosnimikkeen valinnan suhteen käräjäoikeuksissa henkirikoksista tuomitut rangaistukset olivat katsauskaudella yhtä ankaria naisille ja miehille, 20 prosenttia tuomittiin murhasta. Uhrin ja tekijän suhde ei yleensä näyttäisi vaikuttaneen rikosnimikkeen valintaan. Tosin puolisoihin ja seurustelukumppaneihin kohdistuneiden henkirikosten rangaistuskäytännössä oli huomattava ero tuomittujen miesten ja naisten välillä. Puolisonsa surmanneista miehistä tuomittiin murhasta 21 prosenttia, naisista viisi prosenttia. Ero oli kuitenkin näennäinen, sillä se liittyi eroon suunnitelmallisen väkivallan yleisyydessä teoissa, ei tuomitun sukupuoleen.

Kuvio 34 Vuosina 2003- 2013 tehdystä taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa tuomitun sukupuolen ja rikoksen uhrin mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)²⁰

Miehille käräjäoikeuksissa taposta yksittäistuomioissa tuomitut rangaistukset olivat keskimäärin 6 kuukautta naisille tuomittuja pidempiä. Syy löytyi puolisoon tai seurustelukumppaniin kohdistuneista henkirikoksista tuomituista rangaistuksista. Miehillä ne olivat keskimäärin vuoden pidempiä kuin naisilla. Syynä tähän ei näyttänyt olevan pelkästään se, että parisuhteessa tehdyistä tapoista tuomituilla miehillä oli keskimäärin rankempi rikostausta kuin naisilla: ero oli havaittavissa sekä rikosrekisterin omanneiden että omaamattomien tuomittujen kohdalla. Tuttaviin kohdistuneissa rikoksissa miehille ja naisille tuomitut rangaistukset olivat sitä vastoin keskimäärin yhtä ankaria.

²⁰ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.

Kuvio 35 Vuosina 2003- 2013 tehdystä tekijän parisuhdekumppaniin kohdistuneesta taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa tuomitun sukupuolen ja rikostaustan mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)²¹

Kaiken kaikkiaan vaikuttaisi siltä, että alioikeuksien tuomiokäytäntö on tällä hetkellä nimenomaan parisuhteessa tapahtuvissa henkirikoksissa jossain määrin eriytynyt riippuen syytetyn sukupuolesta.

²¹ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisena tuomitut.

6 Henkirikollisuuden viime vuosien kehityskulkuja

Suomessa surmataan ihmisiä tällä hetkellä vähemmän kuin koskaan aiemmin tunnetun historiamme kuluessa. Kun 1980- ja 1990-luvuilla tahallisissa henkirikoksissa kuoli kuolemansyytietojen mukaan vuosittain keskimäärin 150 suomalaista, on määrä vuodesta 2012 alkaen ollut alle 80:nen. Lasku näkyy samanlaisena poliisitilastossa ja henkirikosseurannassa. Se on mitä ilmeisimmin todellinen, eikä ole myöskään rajoittunut Suomeen, vaan samantapainen kehitys on havaittavissa kautta läntisen maailman. Selityksiä on etsitty väestön vanhenemisestä (Euroopassa), rutiinotoimintojen muutoksista (muun muassa sosiaalisen median läpimurrosta), tilannetorjunnan, valvonnan ja sosiaalisen kontrollin tehostumiseen (erityisesti Yhdysvalloissa) ja yleisemmistä kulttuurisista muutoksista (koko läntinen maailma). Tyhjentävää selitystä ei toistaiseksi kuitenkaan ole löydetty. Suomessa muutos on tapahtunut erityisesti miesten alkoholisidonnaisessa väkivallassa ja vaikuttaisi olevan jyrkin perinteisen korkean riskin väestöryhmien ulkopuolella (ks. Henkirikoskatsaus 2014).

Henkirikollisuuden yleisrakenne on rikollisuuden vähenemisestä huolimatta pysynyt toistaiseksi muuttumattomana. Tyypillinen suomalainen henkirikos on edelleenkin yksityisasunnossa tehtävä ryppyriitatappo. Aseena on keittiöveitsi ja tekoajankohtana viikonloppu. Syyllinen ja uhri ovat vanhoja tuttuja, keski-ikäisiä, yksin asuvia, työelämästä syrjäytyneitä, alkoholisoituneita miehiä, joilla on takanaan useita aiempia väkivaltarikostuomioita. Kuitenkin henkirikoksiin syyllistyvillä on yleensä keskimäärin selvästi rankempi väkivaltarikostausta kuin rikosten uhreiksi valikoituvilla. Tekohetkellä osapuolet ovat yleensä 1–3 promillen humalassa.

Nykykehityksen jatkuessa odotettavissa lienee henkirikollisuutemme rakenteen osittainen ”länsieurooppalaistuminen”: naisten osuus uhreista ja lähisuhte- väkivallan osuus kokonaishenkirikollisuudesta tullevat kasvamaan, rikollisuuden ikärakenne tulee luultavasti jonkin verran nuorentumaan ja etnisten vähemmistöjen osuus tekijöistä ja uhreista lisääntymään. Nämä muutokset johtuvat siitä, että keski-ikäisten suomalaismiesten väkivaltakuolleisuus on viime vuosina laskenut nopeammin kuin muiden väestöryhmien. Väkivaltamme vahva alkoholisidonnaisuus ja keskittyminen työelämästä syrjäytyneiden päihteiden väärinkäyttäjien ryhmään sen sijaan tuskin katoavat kovinkaan pian. Ne ovat vakaita yhteispohjois- maisia väkivaltarikollisuuden piirteitä, jotka eivät vaikuttaisi olevan juurikaan sidoksissa väkivallan yleistasoon.

Viime vuosien perinteisestä yleiskuvasta poikkeavista ”uusista” rikostyypeistä suurin uhka saattaa tulevaisuudessa muodostua terveyden- ja vanhustenhuollon potilaisiin hoitohenkilöstön toimesta kohdistuvista henkirikoksista. Väestön vanheneminen, palveluiden tarpeen ja niiden tarjoajien määrän moninkertaistuminen ja kyseisten rikosten erityispiirteet voivat johtaa rikostyyppin yleistymiseen tulevaisuudessa. Ei ainoastaan Suomessa, vaan myös kansainvälisesti tämän tyyppiselle rikollisuudelle on ominaista vaikea ennalta ehkäistävyys ja alhainen kiinnijäämisriski, mistä johtuen rikossarjat muodostuvat usein pitkiksi ja niissä surmattujen henkilöiden määrät suuriksi.

Riippumatta siitä, minkälaisia ja kuinka paljon henkirikoksia maassamme tulevaisuudessa tehdään, ensiarvoisen tärkeää on säilyttää rikosten nykyinen korkea ilmitulo- ja selvitysaste. Se on mahdollista vain pitämällä huolta väkivaltarikostut- kinnan ja kuolemansyyntutkintajärjestelmän riittävästä resurssoinnista ja työnteki- jöiden nykyisestä korkeasta ammattitaidosta ja työmoraalista myös tulevaisuu- dessa.

Kirjallisuutta

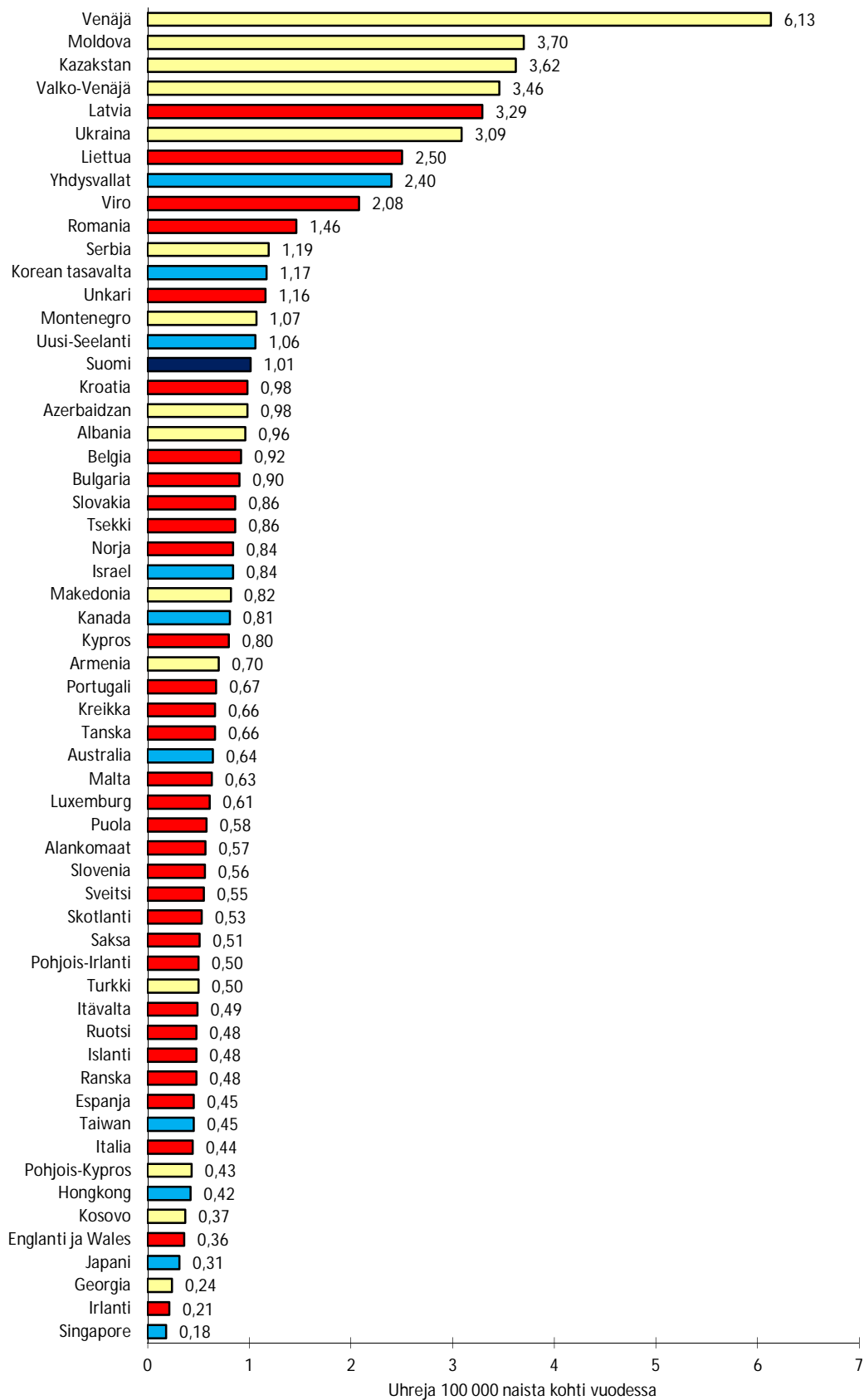
- Browne, Angela & Williams, Kirk R. & Dutton, Donald G. (1999). Homicide Between Intimate Partners. Teoksessa M. Dwayne Smith & Margaret A. Zahn (toim.). Studying and Preventing Homicide. Issues and Challenges. Thousand Oaks: Sage.
- Ervasti, Kaijus (1992). Murhamiehen muotokuva. Matti Haapoja 1845–1895. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 3/1992. Helsinki: Vankeinhoidon koulutuskeskus.
- European Report on Preventing Violence and Knife Crime among Young People (2010). Copenhagen: WHO Europe.
- van Dijk, Jan (2006). The ICVS and Beyond: Developing a Comprehensive Set of Crime Indicators. Teoksessa Kauko Aromaa & Terhi Viljanen (toim.). International Key Issues in Crime Prevention and Criminal Justice. Heuni Publication 50. Helsinki: Heuni. www.heuni.fi/uploads/gq4fgo83lmb.pdf
- Eisner, Manuel (2008). Modernity Strikes Back? A Historical Perspective on the Latest Increase in Interpersonal Violence (1960–1990). *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 2 (2) 2008, 288–316.
- Eisner, Manuel (2015). From swords to words: does macro-level change in self-control predict long-term variation in levels of homicide? *Crime & Justice: A review of research*, Vol. 43, Michael Tonry (toim.). Chicago: University of Chicago Press.
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko (2015). Comparing trends in infanticides in 28 countries, 1960–2009. *Journal of Scandinavian Studies in Crime Prevention and Criminology*, Vol. 16, Issue 2, 2015, 175–193.
- Granath, Sven & Johanna Hagstedt & Janne Kivivuori & Martti Lehti & Soenita Ganpat & Marieke Liem & Paul Nieuwbeerta (2011). Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden. A First Study on the European Homicide Monitor Data. The Swedish National Council for Crime Prevention Research Report 2011:15; Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 259. Stockholm: Brå. <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Kriminologisentutkimusyksikonjulkaisu/1302674251193>
- Hakko, Helinä (2000). Seasonal Variation of Suicides and Homicides in Finland – with special attention to statistical techniques used in seasonality studies. *Acta Universitatis Ouluensis D* 583. Oulu: Oulun yliopisto. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514256042/isbn9514256042.pdf>
- Hedman, Henry (2009). Suomen romanikieli: sen asema yhteisössään, käyttö ja romanien kieliasenteet. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 8. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Hinkkanen, Ville (2010). Rikollisuuden kustannukset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Huttunen, Lassi (1958). Etelä-Pohjanmaan henkirikollisuudesta vv. 1749- 1900. Historiallinen arkisto 56. Helsinki.
- Häkkänen, Helinä (2005). Homicide by ligature strangulation in Finland: Offence and offender characteristics. *Forensic Science International* 152 (2005), 61–64.
- Häkkänen, Helinä & Hagelstam, Camilla (2003). Nuoret henkirikosten tekijöinä: viime vuosien kehityspiirteet ja niiden taustat. *Rikostutkimus* 2002, 31–40.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina (2003). Background characteristics of mentally ill homicide offenders – a comparison of five diagnostic groups. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina (2005). Offence and offender characteristics among two groups of Finnish homicide offenders with schizophrenia: Comparison of early- and late-start offenders. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, March 2005 16(1), 41–59.

- Häkkinen, Helinä & Laajasalo, Taina (2006). Homicide Crime Scene Behaviors in a Finnish Sample of Mentally Ill Offenders. *Homicide Studies* Volume 10 Number 1, 1–22.
- Jaakkola, Risto (1986). Veli Verkko. Moraalistatistikko ja Suomen ensimmäinen kriminologi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 81. Helsinki.
- Kauppi, Anne & Kirsti Kumpulainen & Kari Karkola & Tuija Vanamo & Juhani Merikanto (2010). Maternal and Paternal Filicides: A Retrospective Review of Filicides in Finland. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, Volume 38, Number 2, 229–238.
- Keskisarja, Teemu (2008). Suomen ainoa sarjamurhaaja. Juhani Adaminpojan rikos ja rangaistus. Jyväskylä: Atena.
- Keskisarja, Teemu (2010). Vääpeli T:n tapaus ja muita kertomuksia suomalaisesta terroristista. Jyväskylä: Atena.
- Keskisarja, Teemu (2011). Kyynelten kallio. Helsinki: Siltala.
- Kivivuori, Janne (1999). Suomalainen henkirikos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2001). Patterns of Criminal Homicide in Finland 1960–1997. In Tapio Lappi-Seppälä (ed): *Homicide in Finland. Trends and Patterns in Historical and Comparative Perspective*. National Research Institute of Legal Policy, Publication 181, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2002). Sudden Increase of Homicide in Early 1970s Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 3:1, 6–21.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti (2000). The Social Composition of Homicide in Finland, 1960–2000. *Acta Sociologica* 49:1, 67–82.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti (2011). Homicide in Finland and Sweden. Teoksessa: *Crime and Justice in Scandinavia* (toim. Michael Tonry & Tapio Lappi-Seppälä), volume 40. Chicago: The University of Chicago Press.
- Koskela, Kari (2002). Huligaanit. Katuelämää Sörkassa suurlakosta sisällissotaan. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 870. Helsinki: SKS.
- Koskivirta, Anu (2001). Sisäinen vihollinen. Henkirikos ja kontrolli Pohjois-Savossa ja Karjalassa Ruotsin vallan ajan viimeisinä vuosina. Helsinki: Yliopistopaino.
- Koskivirta, Anu (2003). *The Enemy Within. Homicide and Control in Eastern Finland in the Final Years of Swedish Rule 1748–1808*. *Studia Fennica Historica* 5. Helsinki: SKS.
- Koskivirta, Anu (2014). Kuolemansyyntä selvittäminen. Lainsäädäntö, vastuuviranomaiset ja asiakirja-aineistot Suomessa 1600-luvulta nykyaikaan. *Genos* 4/2014, 194–209.
- Koskivirta, Anu (2015). Aviottomat äidit ja lapsisurmat autonomian ajan alkupuolella n. 1810–1860. *Genos* 3/2015, 163–174.
- Koskivirta, Anu (2015). Riitamaa ja rajakahakat Savonlinnan kiilassa. *Genos* 2/2015, 66–80.
- Laajasalo, Taina (2007). Finnish Homicides and Mental Disorders: An investigation of offence and offender characteristics. Helsingin yliopisto, psykologian laitos. Väitöskirja. Helsinki.
<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/4037/finnishh.pdf?sequence=1>
- Lappalainen, Antti (2001). Savon metsärosvojen jäljillä. Helsinki: SKS.
- Lappalainen, Antti (2003). Valat ja valheet. Juhana Paavonpoika Ruotsalaisen salamurha Nilsiässä 1830. Helsinki: SKS.
- Lappi-Seppälä, Tapio & Lehti, Martti (2015). Cross-comparative perspectives on global homicide trends. Teoksessa Michael Tonry (toim.): *Why Crime Rates Fall, and Why They Don't*. *Crime and Justice* Vol 43. Chicago: University of Chicago Press 2015, 135–230.
- Lauerma, Hannu (2009). Pahuuden anatomia: pahuus, hulluus, poikkeavuus. Helsinki: Edita.

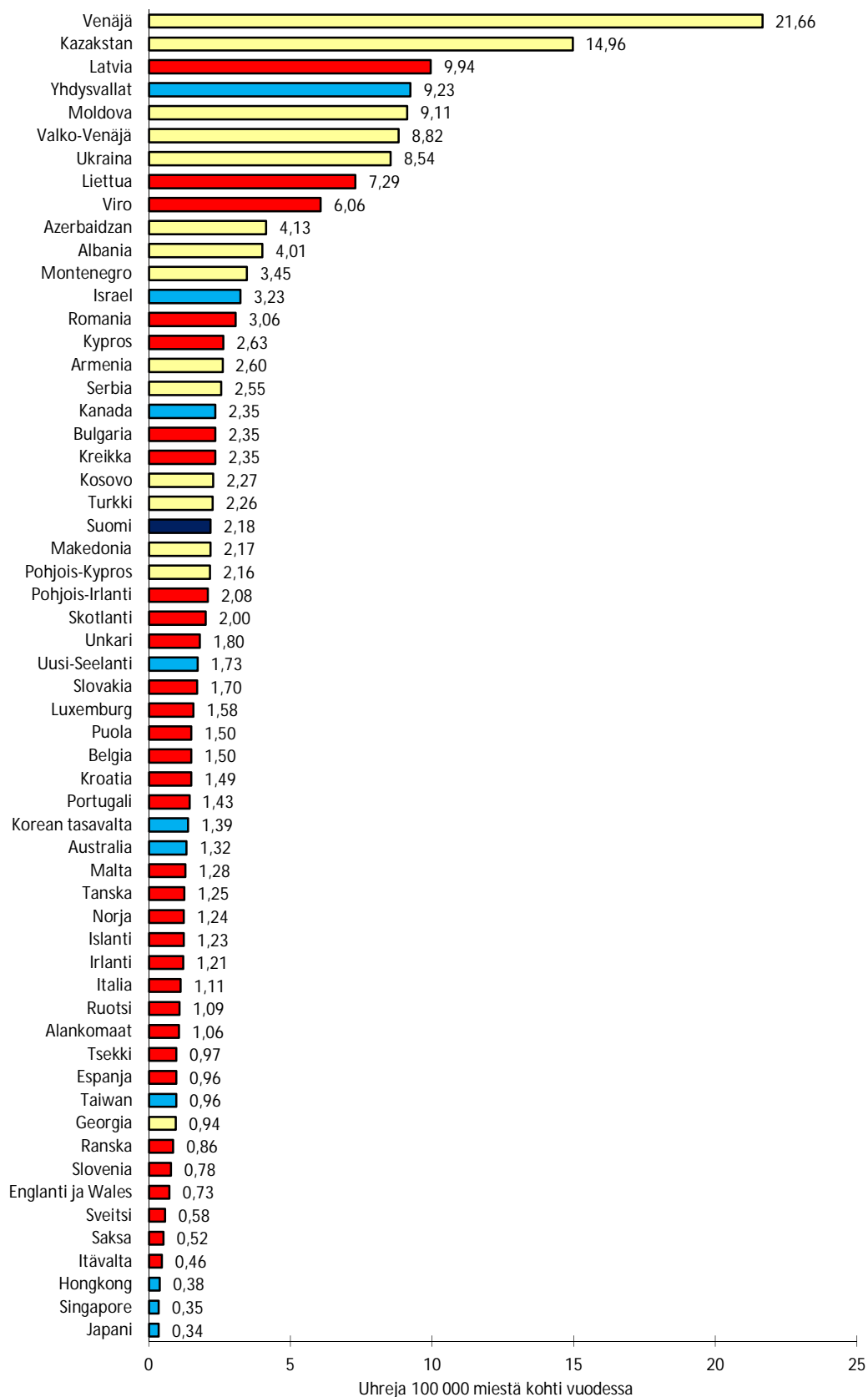
- Lehti, Martti (2001). Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti (2002). Henkirikokset 1998–2000. Tutkimus poliisin tietoon vuosina 1998–2000 tulleista henkirikoksista. Oikeus 2002:14. Helsinki: Tilastokeskus.
- Lehti, Martti (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78, Helsinki.
- Lehti, Martti (2011). Homicide in Finland. Teoksessa: Handbook in European Homicide Research (toim. Marieke Liem & William Pridemore). New York: Springer.
- Lehti, Martti (2015). Homicide Drop in Finland, 1996–2012. Journal of Scandinavian Studies in Crime Prevention and Criminology, Vol. 15, Issue 2, 2014, 182–199.
- Lehti, Martti & Salmi, Venla & Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Hinkkanen, Ville & Niemi, Hannu & Sirén, Reino & Suonpää, Karoliina (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki.
- Matikainen, Olli (1995). Iskuin ja lyönnein. Väkivalta ja käräjät Käkisalmen läänissä 1618–1651. Jyväskylän yliopiston historian laitoksen Suomen historian julkaisuja 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Matikainen, Olli (2002). Verenperijät. Väkivalta ja yhteisön murros itäisessä Suomessa 1500–1600-luvuilla. Bibliotheca Historica 78. Helsinki: SKS.
- Nieuwebeerta, Paul & Leistra, Gerlof (2007). Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland. Amsterdam: Balans.
- Niku, Risto (2004). Ministeri Ritavuoren murha. Helsinki: Edita.
- Nikunen, Minna (2005). Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. Tampere: Tampere University Press.
- Paanila, Jarmo (2004). Vaarallisten rikoksenuusijoiden uusimisriskiin vaikuttavat tekijät Suomessa 1971–1995, Kuopion yliopiston julkaisu D 337, Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Pajujoja, Jussi (1995). Väkivalta ja mielentila. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A 201. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Pajujoja, Jussi & Salminen, Markku (1996). Kadonneet henkilöt. Helsinki: Keskusrikospoliisi.
- Pernanen, Kai (1991). Alcohol in Human Violence. New York: Guilford Press.
- Poijula, Soili (2010). Henkirikosuhrien perheenjäsenten selviytyminen, mielenterveys ja kokemukset tuesta ja palveluista. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Pridemore, William Alex (2003). Demographic, Temporal, and Spatial Patterns of Homicide Rates in Russia. European Sociological Review, Vol. 19, No. 1, 41–59.
- Putkonen, Anu (2008). Mental Disorders and Violent Crime. Epidemiological Study on Factors Associated with severe Violent Offending. Kuopion yliopiston julkaisu D 422. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Putkonen, Hanna (2003). Homicidal Women in Finland 1982–1992. Helsinki: Publications of the National Public Health Institute KTL A5/2003.
http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/julkaisusarja_a/2003a5.pdf
- Pyrrö, Leena (1973). Henkirikokset Suomessa 1969–1972. Kriminologisen tutkimuslaitoksen julkaisu M 23. Helsinki: Kriminologinen tutkimuslaitos.
- Rajala, Juha (2004). Kurittajia ja puukkosankareita. Väkivalta ja sen kontrollointi Kannaksen rajaseudulla 1885–1917. Bibliotheca historica 87. Helsinki: SKS.
- Rautelin, Mona (2015). Cryptic Pregnancies and their Legal Consequences in Pre-Modern Finland. Social History of Medicine, Vol. 28, Issue 4, 663–685.
- Savolainen, Jukka & Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2008). The Historical Origins of a Cross-National Puzzle. Homicide Studies, Volume 12, Number 1, 2008, 67–89.

- Skardhamar, Torbjørn & Aaltonen, Mikko & Lehti, Martti (2014). Immigrant Crime in Norway and Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Crime Prevention and Criminology*, Vol. 15, Issue 2, 2014, 107–127.
- Tiihonen, Jari & Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne & Kautiainen, Hannu & Virta, Lauri J. & Hoti, Fabian & Tanskanen, Antti & Korhonen, Pasi (2015). Psychotropic drugs and homicide: a prospective cohort study from Finland. *World Psychiatry* 14(2) 2015, 245–247.
- Tikkanen, Roope (2009). Predictions on violent reconvictions and mortality among impulsive alcoholic violent offenders: A prospective study. *Oikeuspsykiatrian väitöskirja, Helsingin yliopiston lääketieteellinen tiedekunta*
<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/46994/predicto.pdf?sequence=1>
- Verkko, Veli (1933). Biologisluntoisten tekijäin vaikutuksesta henki- ja pahoinpitelyrikollisuuteen. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1931). Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä I. Suomi ja sen naapurimaat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1931). Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä II. Muut maat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1951). Homicides and suicides in Finland and their dependence on national character. *Scandinavian studies in sociology* 3. Köbenhavn.
- Verkko, Veli (1949). Lähimmäisen ja oma henki. *Sosiaalipatologisia tutkimuksia Suomen kansasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B 33*. Jyväskylä.
- Verkko, Veli (1948). Maailman vanhin väkivaltatilasto. *Talustolaitoksen 200-vuotismuiston johdosta. Tilastokatsauksia* 11–12/1948.
- Verkko, Veli (1936). Väkivaltarikollisuuden riippuvaisuus kansanluonteesta ja muista etnillisistä tekijöistä. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Viljanen, Terhi (1983). Henkirikokset Suomessa vuosina 1970–79. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 60. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Virkkunen, Matti (1974). Suicide Linked to Homicide. *Psychiatric Quarterly* 48/1, 276–282.
- Weizmann-Henelius, Ghitta & Viemerö, Vappu & Eronen, Markku (2003). The violent female perpetrator and her victim, *Forensic Science International*, Volume 133, Issue 3, 197–203.
- Weizmann-Henelius, Ghitta (2004). *Violent Female Perpetrators in Finland. Personality and Life Events*. Vaasa: Vanhan Vaasan sairaala.
- Ylikangas, Heikki (1976). Puukkojunkareitten esiinmarssi. *Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825*. Keuruu: Otava.
- Ylikangas, Heikki (1990). A Historical Review of Violent Crime in Finland. Teoksessa: *Criminal Violence in Scandinavia* (toim. Annika Snare). *Scandinavian Studies in Criminology* 11. Oslo: Norwegian University Press.
- Ylikangas, Heikki (2000). Aikansa rikos historiallisen kehityksen valaisijana. Helsinki: WSOY.
- Ylikangas, Heikki (2001). What happened to violence? In: Heikki Ylikangas & Petri Karonen & Martti Lehti: *Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area. History of Crime and Criminal Justice Series*. Columbus: Ohio State University Press.
- Ylikangas, Heikki (2003). *Nurmijärven rosvot*: Helsinki: WSOY.

Liite 1 Naisten henkirikoskuolleisuus Euroopassa ja Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa (surmattuja 100 000 naista kohti vuodessa; viimeisten viiden vuoden keskiarvo)

Liite 2 Miesten henkirikoskuolleisuus Euroopassa ja Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa (surmattuja 100 000 miestä kohti vuodessa; viimeisten viiden vuoden keskiarvo)

Liite 3 Osapuolten suhde naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2009- 2015

Uhri oli tñän	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Aviopuoliso	12	0	10	7	7	3	2
Avopuoliso	5	7	3	2	2	6	1
Seurustelukumppani	5	6	2	2	1	3	0
Ex-puoliso/seurustelukumppani	2	4	6	5	4	3	5
Partneri, samaa sukupuolta	0	0	0	0	0	0	0
Tytär	1	2	6	9	2	3	0
Äiti	1	1	1	3	1	0	3
Sisar	1	0	0	1	0	0	0
Muu sukulainen	0	1	0	1	0	1	0
Tuttava	5	5	5	5	5	5	3
Ennalta tuntematon	2	1	3	5	1	4	2
Suhde ei tiedossa	0	0	0	0	0	0	1
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	0	0	1	0	0	0	0
Yhteensä	34	27	37	40	23	28	17

* Ennakkotieto.

Liite 4 Osapuolten suhde miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2009- 2015

Uhri oli tñän	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Aviopuoliso	1	2	0	0	2	3	1
Avopuoliso	2	1	2	0	2	0	2
Seurustelukumppani	3	3	1	0	1	0	2
Ex-puoliso/seurustelukumppani	0	1	1	0	1	1	1
Partneri, samaa sukupuolta	0	0	0	0	0	0	0
Poika	4	0	4	4	3	4	2
Isä	5	5	3	1	1	3	0
Veli	1	1	3	0	2	1	3
Muu sukulainen	0	1	1	1	1	1	2
Tuttava	56	59	52	32	42	36	40
Ennalta tuntematon	12	15	6	8	9	3	10
Suhde ei tiedossa	1	0	0	0	0	2	2
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	2	2	0	2	1	4	3
Yhteensä	87	90	73	48	65	58	68

* Ennakkotieto.

Liite 5 Alle 15-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneet henkirikokset tekotyypin ja tekijän mukaan vuosina 2006–2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Surmaaja lapsen äiti										
Surmattu yksi oma lapsi (tapauksia)	4	3	0	5	2	2	3	3	1	1
Surmattu puoliso ja lapsi/lapsia (rikostapahtumia)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Surmattu useampia omia lapsia (rikostapahtumia)	0	1	0	0	0	1	1	0	2	0
<i>Surmattuja lapsia (uhrien määrä)</i>	<i>4</i>	<i>6</i>	<i>0</i>	<i>5</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>3</i>	<i>6</i>	<i>1</i>
Surmaaja lapsen isä										
Surmattu yksi oma lapsi (tapauksia)	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0
Surmattu puoliso ja lapsi/lapsia (rikostapahtumia)	0	0	1	0	0	3	2	0	0	0
Surmattu useampia omia lapsia (rikostapahtumia)	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
<i>Surmattuja lapsia (uhrien määrä)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>6</i>	<i>8</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
Surmaaja muu										
Yksi uhri	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Useampia lapsiuhreja (rikostapahtumia)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Surmattuja lapsia (uhrien määrä)</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Surmattuja lapsia kaikkiaan	5	7	4	5	2	10	13	4	7	1

* Ennakkotieto.